

RAPPORTAGE

Tussenevaluatie 2023-2025

Bevindingen

Zuidelijke Rekenkamer

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van:

De gezamenlijke Adviescommissie van de provincies Limburg en Noord-Brabant ten behoeve van de Zuidelijke Rekenkamer

Onderzoeksteam SitBaBo/Enneüs

(StiBaBo)

(StiBaBo)

(StiBaBo)

(Enneüs)

Inhoudsopgave

1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Doelstelling en vraagstelling	4
1.3 Onderzoekperiode en werkwijze	6
1.4 Leeswijzer	7
2 Beantwoording onderzoeksvragen	8
2.1 Deelvragen	8
2.2 Centrale vraag	14
3 Onderzoeksprotocol	16
3.1 Inhoud onderzoeksprotocol	16
3.2 Herziening onderzoeksprotocol in 2024	17
3.3 Naleving onderzoeksprotocol	17
3.4 Conclusie	22
4 Nieuwe adviesstructuur	25
4.1 Optreden als selectiecommissie	25
4.2 Optreden als (tussentijdse) evaluatiecommissie	26
4.3 Optreden als adviseur over begroting en jaarstukken	26
4.4 Optreden als klankbord	26
5 Strategische speerpunten	27
5.1 Naleving strategische koers	27
5.2 Conclusie	29
Bijlage 1: Geïnterviewden	32
Bijlage 2: Geraadpleegde documenten	34
Bijlage 3: Bestudeerde vergaderingen	35

Bijlage 4: Gebruikte afkortingen

36

1 | Inleiding

1.1 Aanleiding

In 2004 hebben Provinciale Staten van Limburg en Noord-Brabant een gezamenlijke rekenkamer in het leven geroepen. De Zuidelijke Rekenkamer (ZRK) is een gemeenschappelijk orgaan van beide Provinciale Staten. De ZRK onderzoekt vanuit een onafhankelijke positie de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het door de provincies Noord-Brabant en Limburg gevoerde beleid. Kort gezegd, kijkt de ZRK of de provincies Noord-Brabant en Limburg verstandig, zuinig en zorgvuldig omgaan met het belastinggeld en met de aan de provincie toegekende bestuursbevoegdheden. Conform artikel 17, lid 1 van de Gemeenschappelijke Regeling ZRK dienen de Provinciale Staten van Limburg en Noord-Brabant eens in de zes jaar het functioneren van de Zuidelijke Rekenkamer extern te laten evalueren. De meest recente externe evaluatie is begin 2023 gepubliceerd.¹ De aanbevelingen van dit evaluatieonderzoek over de periode 2016-2022 zijn goed ontvangen. Deze positieve ontvangst heeft onder meer geleid tot een aanpassing van de Gemeenschappelijke Regeling ZRK (24 mei 2024) waardoor de adviesstructuur van de rekenkamer is veranderd. Vervolgens heeft ook de Zuidelijke Rekenkamer (in september 2024) haar onderzoeksprotocol bijgesteld.

De genoemde Gemeenschappelijke Regeling voorziet er in (artikel 17, lid 2) dat halverwege de lopende zes jaar termijn (2023-2028) een tussentijdse evaluatie wordt uitgevoerd. De taak om in deze tussentijdse evaluatie te voorzien is toebedeeld aan de Adviescommissie. De Adviescommissie op haar beurt heeft het evaluatieonderzoek (over de periode 2023-2025) opgedragen aan de combinatie Enneüs/StiBaBo. In het voorliggende Rapport van Bevindingen wordt eerst (in dit hoofdstuk) uiteengezet hoe het onderzoek is aangepakt. In de volgende vier hoofdstukken worden de bevindingen weergegeven.

1.2 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van de tussenevaluatie is om halverwege de lopende zesjaarsperiode op hoofdlijnen te toetsen hoe de ZRK haar taken vervult. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar de rekenkamer zelf maar ook naar de samenwerking van de rekenkamer met de Provinciale en Gedeputeerde Staten, de ambtelijke organisatie van de beide provincies en de adviesstructuur zoals deze in de nieuwe Gemeenschappelijke Regeling is neergelegd.

Het startpunt van deze tussentijdse evaluatie ligt bij de aanbevelingen van de evaluatie over de periode 2016-2022. Een groot deel van deze aanbevelingen is door beide Provinciale Staten overgenomen. De instemming met de aanbevelingen van het vorige onderzoek was ook de reden dat de Gemeenschappelijke Regeling op 24 mei 2024 is herzien. Er zijn ook andere ontwikkelingen die eisen stellen waaraan de ZRK dan wel beide provincies dienen te voldoen. Het voorgaande resulteert in de volgende doelstelling:

- Inzicht verkrijgen in de voortgang van de implementatie van aanbevelingen uit de evaluatie 2016-2022;²
- Reflecteren op de strategische koers, de werkwijze en de positionering van de Zuidelijke Rekenkamer;
- Verbeterpunten formuleren voor de bestuursperiode tot 2028;
- De bijdrage van de ZRK aan de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten beoordelen.

Om de benodigde gegevens te verzamelen is de volgende vraagstelling gehanteerd:

¹ Ronald van der Mark en Juliette van Gilse, Evaluatie Zuidelijke Rekenkamer 2016-2022, Berenschot, Utrecht, 2023.

² In het navolgende wordt ook korthedshalve gesproken over het Evaluatierapport 2023.

Onderzoeksvraag

Wat is de doorwerking van het voorgaande evaluatieonderzoek en wat zijn van deze doorwerking de positieve, neutrale en negatieve effecten?

Om deze centrale vraag te beantwoorden zijn drie deelvragen opgesteld:

- 1) **Wat zijn de aanbevelingen van het voorgaande, integrale evaluatieonderzoek?**
- 2) **Welke activiteiten zijn ondernomen naar aanleiding van deze aanbevelingen?**
- 3) **In hoeverre kan op grond van deze activiteiten worden geconstateerd dat de aanbeveling is opgevolgd en het gewenste effect is bereikt?**
 - i. in hoeverre zijn de beoogde effecten behaald?
 - ii. in hoeverre zijn neveneffecten waargenomen?
 - iii. welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd om negatieve neveneffecten te verminderen?
 - iv. welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd om niet behaalde, maar wel gewenste effecten te behalen?

Het antwoord op de eerste deelvraag

Omdat dit onderzoek in belangrijke mate voortbouwt op de eerdere evaluatie, wordt deze eerste deelvraag meteen aan het begin van dit rapport beantwoord. In de onderstaande tabel staan de aanbevelingen uit het evaluatierapport uit 2023. Deze aanbevelingen zijn deels gericht tot de Zuidelijke Rekenkamer, maar zijn deels ook gericht tot de beide provincies.

Tabel: De aanbevelingen van het Evaluatierapport 2023³

De deels opgevolgde aanbevelingen:⁴
1) Daag uzelf uit om naast procesaanbevelingen nadrukkelijk ook aanbevelingen te doen die zien op de inhoud van het vraagstuk.
2) Werk aan het vergroten van de impact van de rapporten.
De hoofdaanbevelingen:
3) Organiseer een goede verbinding tussen Provinciale Staten en de ZRK.
4) Maak als Provincie (GS) vooraf duidelijk wat met aanbevelingen van de ZRK gaat gebeuren.
De overige aanbevelingen:
5) Werk het proces van (her)benoeming uit in het reglement van orde.
6) Experimenteer vaker met kortere doorlooptijden door bijvoorbeeld te volstaan met een rapport van bevindingen, zodat de resultaten beter aansluiten bij de politieke actualiteit.
7) Voer vaker terugblikonderzoek uit, eventueel gecombineerd met kortere doorlooptijden.

³ Ronald van der Mark en Juliette van Gilse, Evaluatie Zuidelijke Rekenkamer 2016-2022, Berenschot, Utrecht, 2023. Pagina's 17 en 18.

⁴ Het gaat hier om twee aanbevelingen die eerder zijn gedaan en in het Evaluatierapport 2023 als 'deels opgevolgd' worden aangemerkt.

8) Besteed in rapporten meer aandacht aan infographics om de leesbaarheid te vergroten.
9) Onderzoek of de ZRK zelf documentatie bij de provincies kan verzamelen, zodat de informatievoorziening efficiënter verloopt.
10) Stel in de provincie Limburg, net als in de provincie Noord-Brabant, een proceshandboek op ter ondersteuning van onderzoeken door de ZRK.

Het overnemen en opvolgen van aanbevelingen is geen automatisme. Een advies is nog geen besluit. De Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten hebben zich meerdere keren gebogen over de vraag of ze deze aanbevelingen zullen overnemen, en of ze daarvoor de benodigde uitvoeringsbesluiten zullen nemen: zoals de herziening van de gemeenschappelijke regeling of het periodiek rapporteren over de uitvoering van aangenomen rekenkameraanbevelingen.

Daarnaast zijn er ook externe ontwikkelingen die de relevantie van de aanbevelingen beïnvloeden. Een voorbeeld is de Wet versterking decentrale rekenkamers, die op 1 januari 2023 in werking is getreden. Deze wijziging van de Provinciewet geeft rekenkamers meer bevoegdheden bij onderzoek naar verbonden partijen en verplicht Gedeputeerde Staten om Provinciale Staten jaarlijks te informeren over alle door de rekenkamer gedane voorstellen, hun standpunt daarover en de opvolging daarvan (art. 186a Provinciewet).⁵ Zo'n wetswijziging kan het gewicht van een aanbeveling veranderen (en in dit geval versterken).

Een andere contextfactor is dat de ZRK werkt voor twee provincies, ieder met een eigen bestuur en eigen procedures. Er zijn relevante verschillen in de werkwijze van de beide provincies. Wat in de ene provincie passend wordt gevonden, hoeft dat in de andere provincie niet te zijn.⁶

1.3 Onderzoekperiode en werkwijze

De onderzoekperiode (2023-2025) sluit aan bij de vraagstelling. Het onderzoek richt zich op de opvolging van de aanbevelingen uit het vorige evaluatierapport (opgesteld eind 2022, gepubliceerd begin 2023) en start aan het eind van die periode (najaar 2025) wanneer de eventuele doorwerking hopelijk al zichtbaar is. De beantwoording van de deelvragen resulteert in een feitelijke beschrijving.⁷ De beoordeling van deze waarnemingen vindt plaats aan de hand van relevante normen. De normen zijn deels gebaseerd op argumenten die ten grondslag liggen aan de wijziging van de gemeenschappelijke regeling door Provinciale Staten en deels op argumenten die worden ontleend aan het door de rekenkamer bijgestelde onderzoeksprotocol. Enkele normen zijn ook ontleend aan het Evaluatierapport 2023.

Er zijn diverse documenten bestudeerd die door het bestuur van de Zuidelijke Rekenkamer zijn vastgesteld en op haar website zijn gepubliceerd. In deze deskstudie zijn ook vier recente rekenkameronderzoeken geraadpleegd: startnotitie, RvB, bestuurlijk rapport, hand-out en persbericht (zie: hoofdstuk 5).

Ook is er via streaming een vergadering van een vakcommissie in Limburg en een themabijeenkomst in Noord-Brabant bekeken waarin in aanwezigheid van de Gedeputeerde over de uitkomsten van een ZRK onderzoek wordt gedebatteerd om na te gaan hoe de Staten van beide provincies een rekenkamerrapport behandelen. Om een beeld te krijgen van het overleg over het onderzoeksprogramma zijn ook bijeenkomsten van de Controlecommissie en de Commissie Sturen en Verantwoorden via streaming geobserveerd.

⁵ Artikel 186a Provinciewet: Gedeputeerde Staten zenden provinciale staten jaarlijks een overzicht van de aan Gedeputeerde Staten gedane voorstellen van de rekenkamer, vergezeld van hun standpunt daaromtrent en van de wijze waarop aan de voorstellen vervolg is gegeven.

⁶ Zo werkt de ambtelijke organisatie van de provincie Noord-Brabant bijvoorbeeld met een proceshandboek en twee ambtelijke coördinatoren. De provincie Limburg heeft een andere aanpak gekozen. De provincie Noord-Brabant werkt met themabijeenkomsten, waar de provincie Limburg werkt met Statencommissies.

⁷ In het tweede hoofdstuk worden de deelvragen kort beantwoord.

Daarnaast zijn er plus minus 25 gesprekken gevoerd (zie de eerste bijlage voor een overzicht van de gesprekspartners). In het merendeel van de gevallen zijn dat individuele interviews. Er zijn ook enkele duo-interviews afgenomen onder meer met de Limburgse leden van de Adviescommissie. Ook zijn er twee groepsinterviews gehouden met leden van beide Statencommissies⁸. Van de gevoerde gesprekken is een verslag opgesteld dat ter correctie aan de gesprekspartners is toegezonden. Enkele gesprekspartners hebben het verslag aangevuld. Deze aanvullingen zijn in het definitieve gespreksverslag verwerkt.

1.4 Leeswijzer

In het tweede hoofdstuk worden – bij wijze van samenvatting – de (deel)vragen uit paragraaf 1.2 van een beknopt antwoord voorzien. In de hoofdstukken erna zijn de onderzoeksresultaten weergegeven die de onderbouwing vormen voor deze beknopte antwoorden.

Het derde hoofdstuk gaat over de werkwijze van de rekenkamer bij het doen van onderzoek. Hier speelt de naleving van het onderzoeksprotocol een centrale rol. De normen voor dit onderzoeksproces staan in de herziene versie van het onderzoeksprotocol. Bij het doen van rekenkameronderzoek is niet alleen de rekenkamer zelf betrokken maar ook de beide Statencommissies, de ambtelijke organisaties, de Colleges van Gedeputeerde Staten en vooral ook de Provinciale Staten. De feitelijke bevindingen die in dit hoofdstuk worden gepresenteerd, berusten deels op interviews maar ook op de observatie van commissievergaderingen. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvattend overzicht van bevindingen.

Het vierde hoofdstuk richt zich op de werking van de nieuwe adviesstructuur. We staan in dit hoofdstuk vooral stil bij de activiteiten op de vier taakvelden van de nieuw ingestelde Adviescommissie. Dit hoofdstuk berust vooral op gegevens uit interviews.

Het vijfde en laatste hoofdstuk gaat over de vraag of de door de rekenkamer eind 2022 geformuleerde strategische speerpunten ook bij de uitvoering van het recente onderzoek worden nageleefd. Dit hoofdstuk berust hoofdzakelijk op deskresearch. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvattend overzicht van bevindingen.

De vijf hoofdstukken van dit Rapport van Bevindingen vormen de basis voor het rapport Conclusies en Aanbevelingen. Dit bevat een gecompriemd overzicht waarin conclusies worden getrokken en aanbevelingen worden geformuleerd.⁹

Het verschil tussen de omgang van de beide provincies met het rekenkameronderzoek en de aanbevelingen van de ZRK is geen centraal punt in dit onderzoek. Voor zover nodig worden de verschillen aangegeven. Waar niets wordt vermeld, waren er geen significante verschillen.

⁸ De Controlecommissie in de provincie Limburg en de commissie Sturen en Verantwoorden in de provincie Noord-Brabant.

⁹ Enneüs/StiBaBo, Evaluatie Zuidelijke Rekenkamer 2023-2025, Conclusies en Aanbevelingen, februari 2026, Groningen.

2 | Beantwoording onderzoeksvragen¹⁰

De onderbouwing voor dit hoofdstuk is te vinden in de drie hierna volgende hoofdstukken. Hier worden de (deel)vragen van het onderzoek kort beantwoord. We beginnen met de deelvragen in de volgorde zoals die in paragraaf 1.2 zijn opgenomen.

2.1 Deelvragen

Deelvraag 1a

Wat zijn de aanbevelingen van het voorgaande evaluatieonderzoek?

De deels opgevolgde aanbevelingen zijn:

1. Daag uzelf uit om naast procesaanbevelingen nadrukkelijk ook aanbevelingen te doen die zien op de inhoud van het vraagstuk.
2. Werk aan het vergroten van de impact van rapporten.
3. De hoofdaanbevelingen:
4. Organiseer een goede verbinding tussen Provinciale Staten en de ZRK.
5. Maak als provincie vooraf duidelijk wat er met aanbevelingen van de ZRK gaat gebeuren.

De overige aanbevelingen:

6. Werk het proces van (her)benoeming uit in het reglement van orde.
7. Experimenteer vaker met kortere doorlooptijden door bijvoorbeeld te volstaan met een rapport van bevindingen, zodat de resultaten beter aansluiten bij de politieke actualiteit.
8. Voer vaker terugblikonderzoeken uit, eventueel gecombineerd met kortere doorlooptijden.
9. Besteed in rapporten meer aandacht aan infographics om de leesbaarheid te vergroten.
10. Onderzoek of de ZRK zelf documentatie bij de provincies kan verzamelen, zodat de informatievoorziening efficiënter verloopt.
11. Stel in de provincie Limburg, net als in de provincie Noord-Brabant, een proceshandboek op ter ondersteuning van het onderzoek door de ZRK.

Deelvraag 1b

Welke aanbevelingen zijn overgenomen en welke mogelijk niet?

Hieronder worden de aanbevelingen afzonderlijk besproken.

- 1) Daag uzelf uit om naast procesaanbevelingen nadrukkelijk ook aanbevelingen te doen die zien op de inhoud van het vraagstuk.

¹⁰ Ontleend aan Offerte Enneüs/StiBaBo

In de rekenkamerrapporten die in de periode 2023-2025 zijn gepubliceerd worden ook beleidsinhoudelijke aanbevelingen geformuleerd. Een goed voorbeeld van zo'n beleidsinhoudelijk rapport is dat over de houdbaarheid van de drinkwatervoorziening in beide provincies. Deze aanbeveling is door de rekenkamer overgenomen.

2) Werk aan het vergroten van de impact van rapporten.

Op verschillende manieren is gewerkt aan het vergroten van de impact van de aanbevelingen van het rekenkameronderzoek. Zo werd bij de presentatie van de rekenkamerrapporten meer aandacht besteed aan een persoonlijke presentatie (gelegenheid tot het stellen van technische vragen), onder meer bij door Statenleden positief gewaardeerde inloopbijeenkomsten. Er werden vaker hand-outs opgesteld ter verduidelijking van de kernboodschap. Bij de totstandkoming van het jaarlijkse onderzoeksprogramma, werd vanaf de planning voor het kalenderjaar 2024 direct contact gezocht met de Contorlecommissie van de Staten van Limburg en met de commissie Sturen en Verantwoorden van de Staten in Noord-Brabant. Op deze wijze werd geborgd dat alle Statenfracties invloed konden uitoefenen op het jaarprogramma. De rekenkamer heeft werk gemaakt van deze aanbeveling. Bovendien werd deze aanbeveling medio 2024 door de Staten vastgelegd in een herziening van de Gemeenschappelijke Regeling.

3) Organiseer een goede verbinding tussen Provinciale Staten en de ZRK.

PS hebben de bestaande Gemeenschappelijke Regeling herzien. Een belangrijk onderdeel van deze herziening was de instelling van de bi-provinciale Adviescommissie. De commissie kreeg als taak om te functioneren als klankbord voor het bestuur van de Zuidelijke Rekenkamer. Daarnaast adviseert de Adviescommissie over de begroting en jaarstukken van de ZRK. Aanvullend treedt de Adviescommissie op als selectiecommissie bij de werving van nieuwe bestuursleden en entameert de Adviescommissie om de zes jaar een tussentijdse evaluatie. Vooral de twee laatstgenoemde taken werden door de Adviescommissie in de onderzochte periode met veel verve aangepakt. Ook de taak om te functioneren als klankbord kreeg in de beschouwde periode geleidelijk meer inhoud. Ook op andere manieren is geprobeerd om invulling te geven aan een goede binding van de rekenkamer met de Staten. Zo werd in beide provincies een bijdrage geleverd aan het introductieprogramma voor de Statenleden die maart 2023 waren verkozen. Onder punt 2 werd al genoemd dat bij de presentatie van rekenkamerrapport meer aandacht wordt besteed aan een persoonlijke presentatie van het rapport. Provinciale Staten hebben een besluit genomen dat duidelijk was gericht op een verbeterde communicatie. Deze aanbeveling is in uitvoering genomen.

4) Maak als provincie vooraf duidelijk wat er met aanbevelingen van de ZRK gaat gebeuren.

Deze aanbeveling hebben de beide Colleges van Gedeputeerde Staten niet overgenomen. De reden is dat GS in hun Bestuurlijke Reactie reeds aangeven wat hun standpunt is over de aanbevelingen van de rekenkamer. Dit bestuurlijke standpunt wordt opgenomen in het rekenkamerrapport en is op deze manier voorafgaand aan de Statenbespreking bekend bij de leden van PS. In het incidentele geval dat GS wel in een afzonderlijke nota, voorafgaand aan de Statenbehandeling van het rekenkamerrapport, aan zouden geven wat het te voeren beleid is, ontstaat er verwarring. Gaat de discussie over het gevoerde beleid of over het voorgenomen beleid?

5) Werk het proces van (her)benoeming uit in het reglement van orde.

Inmiddels beschikt de Adviescommissie over een reglement van orde. Hierin wordt ook de selectie van bestuursleden geregeld. Deze aanbeveling is opgevolgd.

6) Experimenteer vaker met kortere doorlooptijden door bijvoorbeeld te volstaan met een rapport van bevindingen, zodat de resultaten beter aansluiten bij de politieke actualiteit.

De reguliere onderzoeken van de Zuidelijke Rekenkamer hadden in de periode 2023-2025 een lange doorlooptijd die niet veel verschilde van de voorgaande periode. De Zuidelijke Rekenkamer

publiceerde ten behoeve van de Staten van Limburg enkele rekenkamerbrieven waarbij de actualiteit goed werd gevolgd. De aanbeveling om de doorlooptijd van de onderzoeken te verkorten werd nog niet in een tastbaar resultaat omgezet. Opgemerkt moet worden dat dit probleem ook bij vrijwel alle andere rekenkamers speelt en blijkbaar niet eenvoudig te verhelpen is. Voor 2026 staan er twee terugblikonderzoeken geprogrammeerd. Wellicht dat deze onderzoeken binnen een korter tijdsbestek kunnen worden afgerond.

7) Voer vaker terugblikonderzoeken uit, eventueel gecombineerd met kortere doorlooptijden.

In 2026 staan twee terugblikonderzoeken op het jaarprogramma. Er moet nog worden afgewacht of beide terugblikonderzoeken sneller kunnen worden opgeleverd. Het onderzoek naar de energietransitie dat deels als een terugblikonderzoek kan worden beschouwd, resulteerde wel in een kortere doorlooptijd. Deze aanbeveling is in uitvoering genomen.

8) Besteed in rapporten meer aandacht aan infographics om de leesbaarheid te vergroten.

De grafische vormgeving van de rapporten ondersteunt de leesbaarheid. Onder punt twee werd al gewezen op gewoonte om hand-outs uit te brengen op het moment dat de rapporten worden gepubliceerd. Deze aanbeveling is opgevolgd.

9) Onderzoek of de ZRK zelf documentatie bij de provincies kan verzamelen, zodat de informatievoorziening efficiënter verloopt.

In beide provincies zijn er ruimere mogelijkheden ingericht voor de medewerkers van de Zuidelijke Rekenkamer om zelf documenten digitaal op te vragen. Althans naar het oordeel van de ambtelijke contactpersonen. Aan de kant van de provinciale organisatie is naar hun beleving aan deze aanbeveling voldaan.

De ZRK ziet niet dat de toegang tot de informatie sterk is verbeterd. We hebben in de gesprekken met de ambtelijke contactpersonen begrepen dat de medewerkers van de ZRK nog steeds rechtstreeks documenten opvragen aan de provinciale contactpersoon terwijl die documenten ook digitaal toegankelijk zijn. Hierdoor is de efficiencywinst die werd nagestreefd niet behaald. Op dit punt is nader overleg tussen Rekenkamer en ambtelijke organisatie gewenst.

Volgens de griffies van beide provincies zijn nog steeds niet alle documenten benaderbaar voor de rekenkamer en is dat door de complexe databescherming ook niet eenvoudig te realiseren.

10) Stel in de provincie Limburg, net als in de provincie Noord-Brabant, een proceshandboek op ter ondersteuning van het onderzoek door de ZRK.

In de provincie Limburg is het werkproces tijdens de loop van een rekenkameronderzoek anders geregeld dan in Noord-Brabant. Noord-Brabant werkt met een handboek en twee vaste contactpersonen uit de ambtelijke organisatie. In Limburg worden ambtelijke contactpersonen per onderwerp aangewezen. In elk van de provincies is op bij de provincie passende wijze aan deze aanbeveling voldaan.

Deelvraag 2

Welke activiteiten zijn ondernomen naar aanleiding van de aanbevelingen?

Provinciale Staten hebben naar aanleiding van het Evaluatieonderzoek 2023 besloten om de Gemeenschappelijke Regeling aan te passen (op 24 mei 2024). Hierboven is al ingegaan op de instelling van de Adviescommissie. Een ander wezenlijk onderdeel van deze wijziging was dat de bespreking van het jaarlijkse onderzoeksprogramma van de Zuidelijke Rekenkamer nu is neergelegd bij de Controlecommissie van de

Provinciale Staten van Limburg en de commissie Sturen en Verantwoorden van de Provinciale Staten van Noord-Brabant (artikel 13, GR ZRK 2024).

Gedeputeerde Staten hebben in gevolge de wettelijke verplichting van art. 186a Provinciewet een overzicht gegeven van hoe GS heeft gehandeld met betrekking tot overgenomen aanbevelingen van de rekenkamer. Hierbij hebben beide provincies op een andere wijze gevolg gegeven aan deze aanbeveling. Noord-Brabant stelde elk kalenderjaar een afzonderlijke nota op. Limburg koos ervoor om de opvolging van de aangenomen aanbevelingen uit het rekenkamerrapport op te nemen in de periodieke overzichten van uitstaande aanbevelingen.

De **Adviescommissie** heeft een Reglement van Orde vastgesteld en heeft haar rol als selectiecommissie actief opgepakt. Het laatste kan ook worden gesteld bij haar rol bij het opstarten en begeleiden van de tussentijdse evaluatie. De leden van de Adviescommissie zijn zich ervan bewust dat ze door hun taak als selectiecommissie voor het bestuur van de ZRK naar eigen mening onvoldoende zijn toegekomen aan hun rol als klankbord voor de ZRK en hebben zich voorgenomen die rol het komend jaar meer invulling te geven.

De **Zuidelijke Rekenkamer** heeft haar onderzoeksprotocol herzien en daarin uiteengezet wat haar werkwijze is nu de voormalige Programmaraad is vervangen door de Adviescommissie en de bespreking van het onderzoeksprogramma in de commissies van de beide Provinciale Staten plaatsvindt. Behalve veranderingen op het vlak van documenten (jaarverslag, onderzoeksprogramma, onderzoeksprotocol) zijn er ook feitelijke veranderingen die blijkens de gevoerde gesprekken duiden op een koersverlegging. Belangrijk is de verruimde aandacht voor de presentatie van de gepubliceerde rapporten (zoals besproken bij deelvraag 1a, onder 2).

Deelvraag 3a

In hoeverre zijn de beoogde effecten van de opvolging gehaald?

Deelvraag 3b

In hoeverre zijn er neveneffecten waar te nemen?

De bevindingen bij de diverse aanbevelingen zijn:

1. Daag uzelf uit om naast procesaanbevelingen nadrukkelijk ook aanbevelingen te doen die zien op de inhoud van het vraagstuk.

In vrijwel alle onderzoeken doet de Zuidelijke Rekenkamer duidelijke uitspraken over de mate waarin door de provincie zelf gestelde doelen worden bereikt (een voorbeeld zijn de beide onderzoeken over de voortgang van de energietransitie). De Zuidelijke Rekenkamer heeft echter enige aarzeling om over toekomstig beleid specifieke en inhoudelijke aanbevelingen te geven. Het bestuur wil niet op de stoel van de politiek gaan zitten. De ZRK hecht grote waarde aan haar neutrale en op feiten gebaseerde advisering. De Zuidelijke Rekenkamer wenst geen politieke stelling in te nemen. Bij het concretiseren van haar aanbevelingen wil zij niet op de stoel van Provinciale Staten gaan zitten. Een mogelijkheid die wel wordt overwogen is om twee denkbare scenario's te schetsen uitgaande van twee tegenstelde normatieve uitgangspunten zoals in het verleden is gedaan in het rapport over de Peelvenen. Het gesignaleerde neveneffect is dat er grenzen zijn aan het detailleren van de aanbevelingen. Op de achtergrond speelt mee dat op diverse beleidsterreinen de politieke consensus niet is toegenomen.

2. Werk aan het vergroten van de impact van rapporten.

Uit gesprekken met enkele Statenleden blijkt dat er behoefte bestaat aan een persoonlijke toelichting op de gepubliceerde rapporten. Het wordt op prijs gesteld dat er een ruimere gelegenheid is om over de rapporten technische vragen te stellen. Los van de presentatie speelt ook het oordeel over de inhoud van het

rekenkamerrapport een grote rol. Wanneer het rekenkamerrapport vooral informatie brengt die al uit andere bronnen bekend is dan neemt de impact af. Wanneer het rapport nieuwe informatie bevat, neemt de bruikbaarheid (impact) toe. Gelet op het diepgravende karakter van de rapporten treffen de meeste lezers nieuwe informatie aan. Natuurlijk speelt mee dat sommige Statenleden woordvoerder zijn op het onderzochte beleidsterrein en uit dien hoofde beter geïnformeerd zijn dan collega's die andere portefeuilles beheren. Het onderzoek naar de drinkwatervoorziening heeft een aantoonbare impact op het provinciale beleid gesorteerd.

3. Organiseer een goede verbinding tussen Provinciale Staten en de ZRK.

Het is van groot belang geweest dat de bi-provinciale Adviescommissie in de loop van 2024 kon worden ingesteld. In 2024 en 2025 hebben de werving voor twee vacatures en de begeleiding van de tussentijdse evaluatie de nodige aandacht gevraagd. Daardoor was er wat minder tijd voor de klankbordfunctie. Ook was er de vraag of de taak om de begroting en de jaarstukken in de Adviescommissie te bespreken wel een gelukkige keuze is geweest. Niet alle leden van de Adviescommissie zijn afkomstig uit de Controlecommissie of de commissie Sturen en Verantwoorden. Overwogen kan worden om de begroting en jaarrekening in de financiële Statencommissie te bespreken, terwijl het feitelijke jaarverslag wel in de Adviescommissie wordt besproken.

4. Maak als provincie vooraf duidelijk wat er met aanbevelingen van de ZRK gaat gebeuren.

Deze aanbeveling is terecht niet overgenomen. Wanneer de Gedeputeerde voorafgaand aan de Statenbehandeling met een eigen beleidsnota zou komen waarin het eigen beleid vooraf uiteen wordt gezet, heeft dat als gevolg dat de discussie in de Staten zich ook gaat richten op het voorgenomen GS-beleid. Dit gaat ten koste van de aandacht voor de kritische doorlichting van het gevoerde beleid door de rekenkamer. De rekenkamer beoordeelt vooral het gevoerde beleid (deels ook dat van een voorgaand College van GS), terwijl de zittende Gedeputeerde vooral nieuw, op stapel staand, beleid naar voren zal brengen.

5. Werk het proces van (her)benoeming uit in het reglement van orde.

De nieuw ingestelde Adviescommissie heeft inmiddels ervaring opgedaan met twee selectieprocedures. Binnenkort staat de derde selectieprocedure voor de deur. De Adviescommissie heeft gereflecteerd op de eerste selectieprocedure waarin het zittende bestuur in beperkte mate voorkeuren kon inbrengen. Er is een betere formule gevonden waarbij het advies van de zittende bestuurders van de ZRK in ruimere mate kan worden meegenomen in de voordracht aan de Staten.

6. Experimenteer vaker met kortere doorlooptijden door bijvoorbeeld te volstaan met een rapport van bevindingen, zodat de resultaten beter aansluiten bij de politieke actualiteit.

De historisch gegroeide onderzoeksstrategie van de ZRK richt zich op breed en degelijk onderzoek. De meeste beleidsterreinen worden met een onbevangen blik (tabula rasa) benaderd. Te onderzoeken onderwerpen worden gekozen zonder dat de normatieve vraagstelling al is vastgesteld. Met andere woorden: het vooronderzoek begint pas nadat het beleidsterrein gekozen is. Dit is vanuit een onderzoeksoogpunt een aantrekkelijk vertrekpunt, maar het leidt tot langere doorlooptijden. Er worden in het begin veel zaken bekeken die later minder van belang blijken te zijn. Door in een eerder stadium de vraagstelling te bepalen, kan het onderzoek zelf in een korter tijdsbestek worden afgerond. Ook kan dan meer input uit de Staten en advies uit de ambtelijke organisatie worden betrokken bij de fine tuning van de vraagstelling. Dat is ook de verwachting met betrekking tot een terugblikonderzoek waarbij de vraagstelling impliciet al gegeven is. We doen daarom de aanbeveling dat de Zuidelijke Rekenkamer bij haar concept onderzoeksprogramma meteen al de voorlopige vraagstelling formuleert.

7. Voer vaker terugblikonderzoeken uit, eventueel gecombineerd met kortere doorlooptijden.

Dat de Zuidelijke Rekenkamer in beperkte mate terugblikonderzoek heeft geëntameerd, kan wellicht samenhangen met de actualiteit van de nieuwe onderwerpen zoals daar waren: ondermijning, circulaire

economie, wonen en drinkwatervoorziening. De onderzoekscapaciteit is beperkt tot 2 à 3 onderzoeken per provincie per jaar. Er moeten keuzes worden gemaakt. De belangstelling voor het doen van terugblikonderzoek wordt deels ingegeven door het gebrekkige inzicht in de doorwerking van de aanbevelingen van voorafgaand rekenkameronderzoek. Maar sinds de recente inwerkingtreding van artikel 186a Provinciewet neemt dat inzicht in de doorwerking toe. Dat is een goede reden om de inzet op het doen van terugblikonderzoek niet verder te verhogen.

8. Besteed in rapporten meer aandacht aan infographics om de leesbaarheid te vergroten.

In de bestudeerde rapporten (zie hoofdstuk 5) hebben we veel informatieve infographics aangetroffen. Deze hebben de leesbaarheid zeker verhoogd. Dit is een beoogd effect. Ook de informele bijeenkomsten en de hand-outs blijken door de Statenleden gewaardeerd te worden.

9. Onderzoek of de ZRK zelf documentatie bij de provincies kan verzamelen, zodat de informatievoorziening efficiënter verloopt.

Het komt de efficiency van het onderzoeksproces en daarmee ook de doorlooptijd ten goede wanneer de onderzoekers meer gebruik maken van de digitaal beschikbare documenten van de provinciale organisatie. In de gesprekken met de provinciale contactpersonen kwam naar voren dat er ook documenten worden opgevraagd die digitaal beschikbaar waren. De Zuidelijke Rekenkamer bestrijdt dat de toegankelijkheid van de digitale bestanden sterk zou zijn verbeterd. Nader overleg tussen beide organisaties is hier geboden.

10. Stel in de provincie Limburg, net als in de provincie Noord-Brabant, een proceshandboek op ter ondersteuning van het onderzoek door de ZRK.

Het Handboek heeft in de provincie Noord-Brabant een structurerende werking. In de provincie Limburg heeft men een andere, maar adequate oplossing gekozen.

Deelvraag 3c

Welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd om negatieve neveneffecten te verminderen of te neutraliseren?

Deelvraag 3d

Welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd om niet behaalde positieve effecten alsnog te behalen?

1. Overweeg een planningscyclus van twee jaar met ingebouwde flexibiliteit

De bespreking van het concept onderzoeksprogramma van de Zuidelijke Rekenkamer in de genoemde commissies van de beide provincies heeft een aantal positieve effecten (bijvoorbeeld alle fracties nemen deel en de opkomst is hoog) maar heeft nog niet echt geleid tot een levendig debat over de het jaar daarop te onderzoeken beleidsonderwerpen, werd gemeld door de betrokkenen. Dat heeft mogelijk twee oorzaken: de tijdsdruk (zowel de volle agenda van de commissie, als de termijn voor de ZRK om op 1 november een werkprogramma te moeten publiceren) en het onbepaald laten van de voorlopige vraagstelling van het onderwerp. Een levendig debat over het onderzoeksprogramma wordt in beide provincies gezien als een belangrijk doel. Hieruit volgt de aanbeveling om meer tijd voor dat debat te nemen: bijvoorbeeld het onderzoeksprogramma maar eens in de twee jaar vast te stellen. Dit betekent een wijziging van artikel 11, lid 1, onder b. van de Gemeenschappelijke Regeling. Als er wat meer tijd is om het conceptprogramma voor te bereiden, zijn er meer mogelijkheden om de fracties te verzoeken voorstellen in te dienen (voor de longlist) en voor de onderwerpen die op de short list komen ook alvast de mogelijke vraagstelling uit te werken. De gedachte dat in het onderzoeksprogramma voor de diverse onderwerpen ook de vraagstelling genoemd zou worden, vergt een verandering van artikel 13, lid 6, onder e. Een aanvullend argument om een wat langere planperiode te

nemen is dat de rekenkameronderzoeken niet meteen per 1 januari starten en vaak ook wat langer dan een jaar duren. Waardoor veel aandacht bij de vaststelling van een nieuw programma uitgaat naar de nog lopende onderzoeken. Een tweejarig programma kan wel zo worden opgesteld, dat de rekenkamer ruimte houdt om de agenda te wijzigen als de actualiteit daartoe aanleiding geeft.

2. Overweeg om de evaluatiefrequentie te wijzigen van drie naar zes jaar

In vergelijking met de andere provinciale rekenkamers is de verplichting om elke drie jaar extern evaluatieonderzoek uit te voeren opmerkelijk. Positief is dat zo de Statenleden greep houden op het doen en laten van de onafhankelijke rekenkamer. Negatief is dat dit onderzoek ook weer de nodige tijd en energie vergt. Bovendien bestaat de Zuidelijke Rekenkamer nu 21 jaar; heeft deze rekenkamer haar nut en noodzaak bewezen; heeft de Zuidelijke Rekenkamer een goede reputatie en voorziet de rekenkamer jaarlijks in een informatief jaarverslag dat nog weinig aandacht krijgt van de Staten. Bovendien leidt een evaluatieonderzoek bijna altijd tot de suggestie om weer meer regels toe te voegen. Vandaar de aanbeveling om artikel 17, lid 2, Gemeenschappelijke Regeling te schrappen en tegelijkertijd meer aandacht te besteden aan de jaarlijkse bespreking van het jaarverslag van de ZRK. De in 2024 ingestelde adviescommissie is een geschikt kanaal waarlangs de Staten tussentijds feedback kunnen geven aan het bestuur van de ZRK.

3. Koppel terug aan de ambtelijke organisatie welke adviezen bij het opstellen van onderzoeksvragen waarom zijn overgenomen

Uit de gesprekken met de contactpersonen in de beide ambtelijke organisaties kwam naar voren dat zij vaak in het begin niet goed begrijpen wat de Zuidelijke Rekenkamer met haar onderzoek van plan is. Bovendien doen zij regelmatig suggesties voor het plan van aanpak (zoals neergelegd in de startnotitie) zonder dat zij de indruk krijgen dat die suggesties worden overgenomen. We hebben deze bevindingen ook voorgelegd aan gesprekspartners bij de Zuidelijke Rekenkamer. Uit die gesprekken kwam naar voren dat de concept-startnotitie voordat deze extern wordt uitgezet, wordt vastgesteld door het bestuur van de rekenkamer en dat het mede daardoor lastig is dit document na de ontvangst van commentaar ingrijpend te wijzigen. We bevelen de rekenkamer aan om richting de ambtelijke organisatie terug te koppelen waarom bepaalde suggesties wel of juist niet worden overgenomen. Ook kan een scherpere vraagstelling ertoe leiden dat de ambtelijke medewerkers beter weten waar de rekenkamer naar op zoek is en hen ertoe aanzetten om zelf relevante documenten aan te bieden om het onderzoek verder te brengen.

4. Maak als rekenkamer vaker gebruik van de mogelijkheden om direct naar documenten te zoeken om de ambtelijke organisatie te ontlasten

5. Geef aan de als documenten niet gevonden kunnen worden, zodat de ambtelijke organisatie meer begrip krijgt, waarom ze verzoeken krijgen

Er is geen reden om af te wijken van de aanbeveling van het Evaluatierapport 2023 dat medewerkers van de Zuidelijke Rekenkamer worden opgeroepen om vaker gebruik te maken van de digitaal toegankelijke archieven van de beide provincies. Een voorwaarde is wel dat die digitale systemen beter toegankelijk zijn gemaakt. Naar het oordeel van de ZRK is aan deze voorwaarde nog niet voldaan. Hier is verbetering mogelijk. Ook is het goed om als rekenkamer aan te geven tot welke documenten zij nog geen toegang heeft, zodat de ambtelijke organisatie in staat is de toegang alsnog te verlenen of in uitzonderlijke gevallen duidelijk te maken, waarom de toegang niet kan worden verleend.

2.2 Centrale vraag

De centrale vraag is met de beantwoording van de deelvragen beantwoord. De vraag luidde als volgt:

Onderzoeksvraag

Wat is de doorwerking en wat zijn de positieve, neutrale en negatieve effecten van de doorwerking van het voorgaande evaluatieonderzoek?

De antwoorden op de deelvragen hierboven geven het antwoord, maar er kunnen hoofdconclusies uit worden gelicht. Dit zijn de constatering dat:

- de Rekenkamer zich meer inspanningen getroost om uitgevoerd onderzoek goed te laten landen bij de Statenleden;
- de Controlecommissie in de provincie Limburg en de commissie Sturen en Verantwoorden in de provincie Noord-Brabant al drie keer achtereen een belangrijke bijdrage leverden aan de advisering over het jaarlijkse werkprogramma van de Zuidelijke Rekenkamer;
- zowel leden van de Adviescommissie als bestuurders van de Zuidelijke Rekenkamer nog steeds mogelijkheden zien om de communicatie tussen Staten en Rekenkamer verder te verbeteren; en
- de Colleges van Gedeputeerde Staten terecht geen gehoor hebben gegeven aan de aanbeveling om bij de behandeling van een rekenkamerrapport in de Provinciale Staten vooraf in een aparte nota aan te geven wat er met de aan te nemen aanbevelingen zal gaan gebeuren.

3 | Onderzoeksprotocol

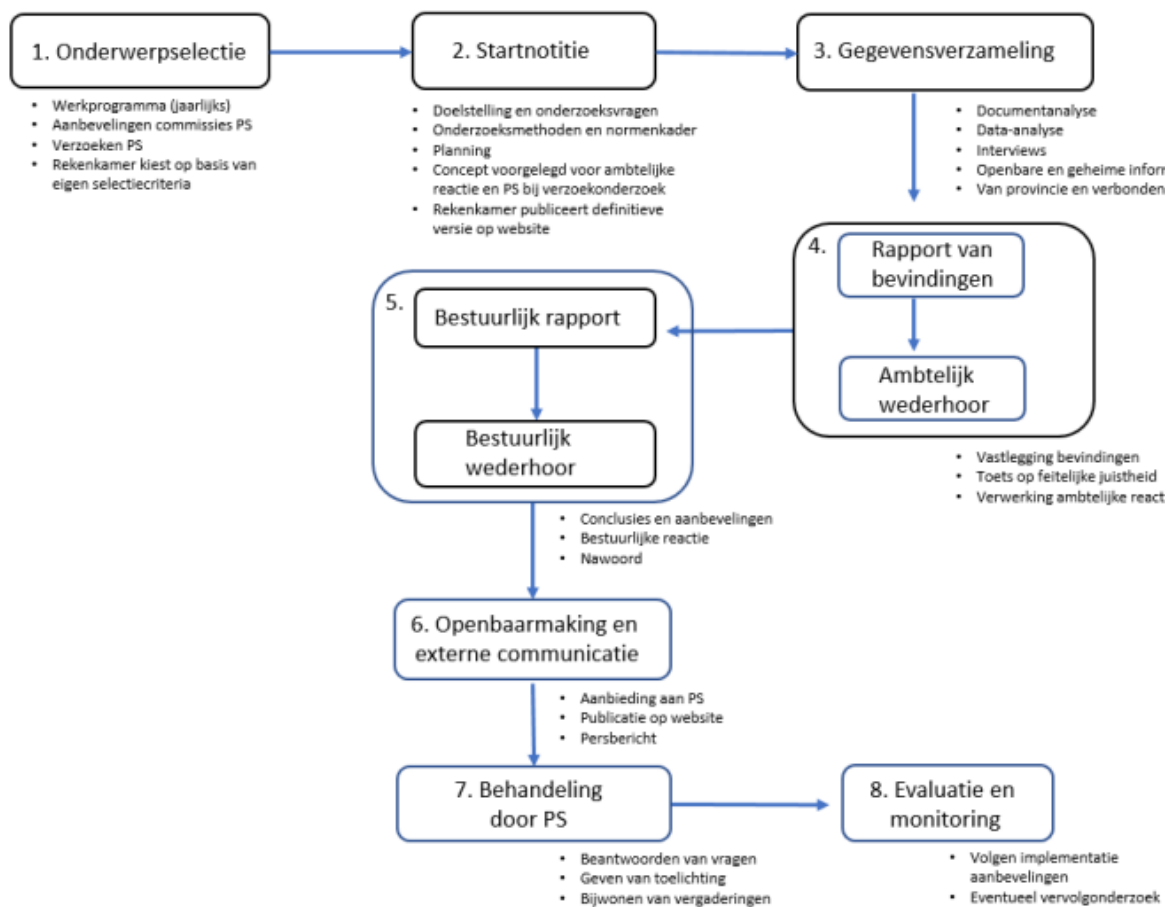
3.1 Inhoud onderzoeksprotocol

In haar onderzoeksprotocol beschrijft de ZRK de stappen die bij het doen van een rekenkameronderzoek moeten worden gezet. De volgorde van dit protocol is chronologisch. De eerste stap is de selectie van het te onderzoeken provinciale beleidsterrein. De laatste stap is de vraag wat Gedeputeerde Staten gaan doen ter uitvoering van aanbevelingen die door PS zijn overgenomen. Bij die laatste stap gaat het om te monitoren wat de doorwerking van de aanbevelingen is. Tussen dit beginpunt en dit eindpunt zijn er allerlei tussenstappen.

Sommige tussenstappen onderneemt de Zuidelijke Rekenkamer in samenwerking met de ambtelijke organisatie. Het gaat daarbij vooral om het in kaart brengen van de besluitvorming in en de uitvoering door de provinciale organisatie. Het betreft de fase van gegevensverzameling en het ambtelijk wederhoor.

In andere stappen van dit onderzoeksproces werkt de rekenkamer samen met de Colleges van Gedeputeerde Staten. In de eerste plaats om een bestuurlijke reactie te verkrijgen op de conclusies en aanbevelingen maar ook om in kaart te brengen hoe GS uitvoering (denken te) geven aan door PS onderschreven aanbevelingen.

De belangrijkste samenwerkingspartner van de rekenkamer zijn de Provinciale Staten. De Zuidelijke Rekenkamer werkt immers ten behoeve van de Provinciale Staten.¹¹ In de bijgevoegde figuur die is ontleend aan het onderzoeksprotocol worden de verschillende fasen van een rekenkameronderzoek achtereenvolgens onderscheiden.

Figuur 1: Fasering van het rekenkameronderzoek¹²

¹¹ Dit is niet alleen haar wettelijke taak maar dit werd ook met nadruk herhaald in de drie gesprekken met de bestuurders van de ZRK.

¹² ZRK, Onderzoeksprotocol, september 2024, p.4.

In dit hoofdstuk volgen we de fase-indeling zoals afgebeeld in figuur 1. We formuleren bij elke stap eerst een norm en geven daarna een samenvatting van de bevindingen.

3.2 Herziening onderzoeksprotocol in 2024

Op 4 september 2024 heeft de Zuidelijke Rekenkamer haar onderzoeksprotocol herzien. Een eerste aanleiding daarvoor was de herziening van de Gemeenschappelijke Regeling ZRK door Provinciale Staten van beide provincies.¹³ Deze herziening heeft tot gevolg dat de bespreking van het concept onderzoeksprogramma nu plaatsvindt in de Controlemissie van de Limburgse Staten en in de commissie Sturen en Verantwoorden van de Noord-Brabantse Staten. De gedachte achter deze wijziging was dat zo de betrokkenheid van de Statenleden bij de totstandkoming van het onderzoeksprogramma wordt vergroot.¹⁴

De herziening van de Gemeenschappelijke Regeling leidt ook tot de instelling van een (bi-provinciale) Adviescommissie die vanuit de beide Staten optreedt als klankbord voor de Zuidelijke Rekenkamer. Deze Adviescommissie krijgt naast deze klankbordfunctie ook de volgende taken: adviseren over de begroting en de jaarstukken van de ZRK; fungeren als selectiecommissie bij het ontstaan van vacatures in het bestuur van de rekenkamer; en het eens in de zes jaar organiseren van een tussentijdse evaluatie. In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan in op het functioneren van deze Adviescommissie.

Een tweede reden om het onderzoeksprotocol te herzien is de inwerkingtreding van de Wet versterking decentrale rekenkamers per 1-1-2023 waarin onder andere is bepaald dat Gedeputeerde Staten jaarlijks aangeven hoe het College uitvoering heeft gegeven aan in het verleden door PS overgenomen rekenkameraanbevelingen.¹⁵

Bij de herziening van het onderzoeksprotocol is er ook gelegenheid voor de rekenkamer om enkele aanbevelingen uit de voorgaande evaluatie mee te nemen.¹⁶ Zo wordt bijvoorbeeld – conform een aanbeveling uit het Evaluatierapport 2023 - de termijn van wederhoor in het herziene protocol verlengd van 10 naar 15 werkdagen.

3.3 Naleving onderzoeksprotocol

In deze paragraaf wordt een aantal stappen uit het onderzoeksprotocol besproken. Voor elk van deze stappen wordt eerst kort de norm besproken en daarna de bevindingen. De stappen zijn Dit zal worden gedaan aan de hand van bevindingen rond het onderzoeksprogramma, de startnotitie, het verzamelen van gegevens, het wederhoor, de behandeling in Provinciale Staten, de evaluatie van een afgesloten onderzoek, de wijze van documenteren door Gedeputeerde Staten wat Provinciale Staten heeft overgenomen en het monitoren van de doorwerking.

Onderzoeksprogramma:

Norm

De Gemeenschappelijke Regeling 2024 schrijft voor (artikel 13, lid 2) dat het concept onderzoeksprogramma elk jaar door de rekenkamer voor advies wordt voorgelegd aan beide Statencommissies. In deze Statencommissies zijn alle fracties vertegenwoordigd. Na deze raadpleging brengt de rekenkamer voor 1 november het door het bestuur vastgestelde onderzoeksprogramma voor het komende jaar ter kennis aan Provinciale Staten (artikel 11, lid 1, onder b, GR ZRK) en maakt zij dit werkprogramma openbaar door plaatsing op haar website.

Een eerste norm die hieraan wordt ontleend, is dat alle fracties, in beide provincies, in de gelegenheid worden gesteld om advies te geven over het door het bestuur van de rekenkamer vast te stellen onderzoeksprogramma en ook van deze adviesmogelijkheid gebruik maken. De onderliggende veronderstelling is dat hierdoor de betrokkenheid van de Statenleden met het jaarlijkse onderzoeksprogramma wordt vergroot.¹⁷

¹³ Gemeenschappelijke Regeling Zuidelijke Rekenkamer Noord-Brabant en Limburg 2024. Vaststelling GR 2024, op 24 mei 2024.

¹⁴ Ronald van der Mark en Juliette van Gilse, Evaluatie Zuidelijke Rekenkamer 2016-2022, Berenschot, Utrecht, 2023, p 17: "Onze verwachting is dat op deze wijze meer onderwerpen zullen worden aangedragen vanuit de Staten en dat de betrokkenheid wordt vergroot."

¹⁵ Provinciewet, artikel 186a.

¹⁶ Ronald van der Mark en Juliette van Gilse, Evaluatie Zuidelijke Rekenkamer 2016-2022, Berenschot, Utrecht, 2023.

¹⁷ In de vergadering van de Controlemissie op 24 oktober 2023 komen de veronderstelde voordelen van de advisering over het werkprogramma in de Controlemissie uitgebreid aan de orde.

Bevindingen¹⁸

Een maand voorafgaand aan de commissievergadering stuurt de rekenkamer een memo waarin zij haar gedachten over het werkprogramma voor het komende jaar uiteenzet. Het belang van onderzoek naar de genoemde beleidsterreinen wordt weergegeven, maar de vraagstelling¹⁹ wordt niet genoemd.

In beide commissies zijn alle Statenfracties vertegenwoordigd. De bespreking van het concept onderzoeksprogramma vindt plaats in het kader van een reguliere commissievergadering met een volle agenda. Het onderwerp werkprogramma ZRK staat in beide commissies geagendeerd als één van de laatste punten. Alle commissieleden spreken namens hun fractie kort hun voorkeur uit. Er worden ook onderwerpen genoemd die niet in het memo van de ZRK stonden vermeld. De bespreking verloopt in één tot twee rondes. Er is in beperkt mate sprake van onderling debat tussen de commissieleden over hun onderzoeksvoorkeuren.

Een week later – dus nog voor 1 november, conform artikel 11, lid 1b GR ZRK – stelt het bestuur van de rekenkamer het definitieve onderzoeksprogramma vast. De uitkomst van de meest recente bespreking in de beide Statencommissies is dat in 2026 de twee uiteindelijk gekozen onderzoeken in beide provincies van elkaar verschillen.²⁰ Spontane suggesties die door de commissieleden worden ingebracht, liggen op het vlak van onder meer investeringsfondsen en digitalisering.

In interviews met leden van de Adviescommissie die een klankbordfunctie vervult voor de ZRK, wordt opgemerkt dat Statenleden die niet in deze twee commissies zitting hebben, weinig gelegenheid hebben om suggesties te doen voor de onderzoeksagenda. In het gesprek met de Zuidelijke Rekenkamer komt naar voren dat de leden van de beide commissies minder betrokken zijn op onderwerpen op bijvoorbeeld het fysieke domein. De ZRK spreekt de hoop uit dat in de toekomst fractiegenoten die niet in één van beide commissies zitten meer zullen worden betrokken.

In het gesprek met de twee bestuursleden die op 24 oktober 2025 de presentatie van het conceptprogramma verzorgden, zijn tegengestelde geluiden te horen. De ene bestuurder vindt dat het goed verlopen is. De andere bestuurder stelt dat er geen debat werd gevoerd tussen de commissieleden over hun voorkeur voor bepaalde onderwerpen. Enkele leden van de Adviescommissie die één van deze twee vergaderingen hebben bijgewoond, stellen dat het overleg over het concept onderzoeksprogramma wel wat meer inhoud zou mogen krijgen.

Startnotitie:

Norm

Voorafgaand aan de start van het reguliere rekenkameronderzoek wordt er een verkennend vooronderzoek uitgevoerd dat resulteert in een startnotitie. De startnotitie bevat onder meer de onderzoeksvragen, het normenkader en de planning van het reguliere onderzoek. De concept startnotitie wordt voor commentaar aangeboden aan de ambtelijke organisatie.²¹ Hieraan wordt de tweede norm ontleend: aan het commentaar van de ambtelijke organisatie op de concept-startnotitie wordt door de rekenkamer aandacht besteed. Na vaststelling door het bestuur van de rekenkamer wordt de definitieve startnotitie onder meer via de website van de ZRK openbaar gemaakt.

Bevindingen²²

In de oriënterende fase vraagt de Zuidelijke Rekenkamer de nodige informatie op bij de ambtelijke organisatie. Na afronding van het vooronderzoek volgt de concept-startnotitie voor het reguliere onderzoek. Deze notitie wordt – conform het onderzoeksprotocol - voor commentaar voorgelegd aan de ambtelijke contactpersonen. Over het algemeen geven de ambtelijke contactpersonen het nodige inhoudelijke commentaar op deze startnotitie. Hun betrokkenheid en kennis komen voort uit het feit dat de medewerkers op het betrokken

¹⁸ Om een beeld te krijgen van hoe de advisering over het concept werkprogramma in de beide Statencommissies tegenwoordig verloopt, hebben we via streaming twee commissievergaderingen geobserveerd. Deze twee vergaderingen vonden plaats op vrijdag 24 oktober 2025. De ene vergadering vond plaats in de Controlecommissie en de andere vergadering vond plaats in de commissie Sturen en Verantwoorden. Over de geobserveerde gang van zaken hebben we tevens gesproken met twee bestuursleden van de ZRK en een lid van de Adviescommissie.

¹⁹ De keuze van de vraagstelling bepaalt in hoge mate de invalshoek van het onderzoek. Richt de rekenkamer haar onderzoek op doelbereiking, of op kostenbeheersing, of op de conformiteit van het handelen van verbonden partijen, of op rechtmatigheid van de uitvoering.

²⁰ In 2026 zullen door de Zuidelijke Rekenkamer in Limburg worden onderzocht: Onderhoud infrastructuur en Landelijk Gebied. In Noord-Brabant zullen worden onderzocht: VTH en Grondbeleid. Dit betekent dat de onderzoeksagenda in 2026 in elk van beide provincie anders is. Dat kwam in de vorige periode minder vaak voor.

²¹ ZRK Onderzoeksprotocol, p.5.

²² Er is gesproken met de ambtelijke contactpersonen die betrokken waren bij de rekenkameronderzoeken: energietransitie Noord-Brabant; drinkwatervoorziening Noord-Brabant; wonen Limburg; drinkwatervoorziening Limburg; en energietransitie Limburg.

beleidsterrein werkzaam zijn. Hoewel er waardering is voor de grondige aanpak van de onderzoekers van de ZRK en de snelheid waarmee zij zich een nieuw beleidsterrein eigen maken, is er ook kritiek.

Het eerste punt van kritiek is dat er weinig wordt gedaan met het ambtelijk commentaar op het concept van de startnotitie.²³ In het gesprek met de Zuidelijke Rekenkamer wordt benadrukt dat de rekenkamer vanuit een onafhankelijke positie haar onderzoek dient uit te voeren en dat dit wellicht bijdraagt aan een geringe bereidheid om de oorspronkelijke startnotitie aan te passen. Een ander bestuurslid stelt dat de primaire loyaliteit van de rekenkamer ligt bij PS. PS hebben ten opzichte van GS nu eenmaal een controlerende taak. Dit dualistische spanningsveld kan hier een rol spelen.

Als tweede punt van ambtelijke kritiek wordt opgemerkt dat de rekenkamer in haar startnotitie het gekozen onderwerp meestal breed aanvliegt, terwijl later bij oplevering van het eindrapport blijkt dat maar over een beperkt deel van dat brede beleidsterrein wordt gerapporteerd. Hierdoor hebben diverse ambtelijke contactpersonen de indruk gekregen dat er meer documenten worden opgevraagd dan noodzakelijk is. De Zuidelijke Rekenkamer kent deze kritiek. Hij stelt dat dit eigen is aan de werkwijze van de rekenkamer. De onderzoeker begint als generalist op een nieuw beleidsterrein. Pas als de onderzoeker een compleet beeld heeft, kan de vraagstelling en het onderzoek worden toegespitst.²⁴

Gegevensverzameling:

Norm

Op basis van de Provinciewet (artikel 184) is de rekenkamer bevoegd om alle documenten die in het beheer van het provinciebestuur zijn, op te vragen. De rekenkamer verwacht deze informatie ook tijdig aangeleverd te krijgen. In het Evaluatierapport 2023 werd opgemerkt dat beide provincies niet altijd met voortvarendheid aan de informatieverzoeken van de ZRK (konden) voldoen.²⁵

In het Evaluatierapport 2023 is de aanbeveling te vinden dat de Zuidelijke Rekenkamer een groot deel van de benodigde documenten kan verwerven wanneer zij een ruimere toegang heeft verkregen tot de digitale archieven van de provinciale organisatie.²⁶ Dit leidt tot twee normen. De eerste norm is dat de provinciale organisatie aan de rekenkamer een ruimere toegang geeft tot haar digitale bestanden. De tweede norm is dat de rekenkamer - waar mogelijk - gebruik maakt van deze verruimde toegang en geen documenten opvraagt die digitaal beschikbaar zijn.

Bevindingen

Na vaststelling van de startnotitie door het bestuur van de ZRK, vraagt de rekenkamer vaak in meerdere ronden documenten op. In het gesprek met twee ambtelijke coördinatoren wordt gesteld dat de rekenkamer een ruime toegang heeft gekregen tot de digitale bestanden van de provincie. De Zuidelijke Rekenkamer stelt dat die verruiming juist zeer beperkt is. In een ander gesprek met deze ambtelijke contactpersonen vernamen wij: “de ZRK heeft toegang tot het systeem Corsa”. Door de ambtelijke contactpersonen wordt gesteld dat de onderzoekers van de rekenkamer documenten opvragen die ook in de toegankelijke, digitale systemen te vinden zijn. In het gesprek met de Zuidelijke Rekenkamer²⁷ hoorden wij: “wij zijn geen archiefwetenschappers, maar zijn een controlerend element in de checks and balances van het provinciale bestuur”. “Het gaat ons ook om de kwaliteit van het geheugen van de ambtelijke organisatie”.

In een gesprek met medewerkers van de griffie, wordt de veronderstelde ruime toegang tot de provinciale documenten genuanceerd. Veel documenten zijn van vertrouwelijke aard. Hier kunnen de onderzoekers van de Zuidelijke Rekenkamer niet direct bij.²⁸

Deze indrukken leiden bij ambtelijke respondenten tot enige ergernis. Zij vragen zich af waarom zij zoveel documenten moeten aanleveren, die de ZRK zelf ook uit de digitale systemen zou kunnen ophalen. Het kan de

²³ In de feitencheck laat de ZRK weten zich niet te herkennen in de stelling dat er weinig zou worden gedaan met de opmerkingen en suggesties vanuit de ambtelijke organisatie.

²⁴ Verslag interview met ZRK, 3-12-2025.

²⁵ Evaluatierapport 2023, p.14.

²⁶ Evaluatierapport 2023, p.18. Er wordt de aanbeveling gedaan dat de ZRK en de ambtelijke organisaties afspraken maken over de toegang en het gebruik van de digitale bestanden.

²⁷ Verslag gesprek ZRK, 16-12-2025.

²⁸ Vertrouwelijke documenten moeten worden opgevraagd.

snelheid van het onderzoek bevorderen als de ZRK meer gebruik maakt van de mogelijkheid om de documenten zelf uit de systemen te halen. Deze opmerkingen gelden voor beide provincies.

Wederhoor:

Norm

De rekenkamer legt haar onderzoeksbevindingen neer in een concept Rapport van Bevindingen. Blijkens de voorgaande evaluatie was de toen geldende termijn van tien werkdagen te kort om een ambtelijke feitencheck uit te voeren. Nu deze termijn in het herziene onderzoeksprotocol tot 15 werkdagen is verlengd, rijst de vraag of de nieuwe termijn wel kan worden gehaald. We gaan ervan uit dat deze 15-dagen-termijn haalbaar is.

De conclusies en aanbevelingen van het rekenkamerrapport worden neergelegd in een concept Bestuurlijk Rapport. Dit rapport wordt voor een bestuurlijke reactie voorgelegd aan het provinciebestuur (college van GS). Hierbij wordt eveneens een reactietermijn van drie weken (15 werkdagen) gehanteerd. De norm is dat deze termijn in de meeste gevallen wordt gehaald.

Bevindingen²⁹

Voorafgaand aan de voorlegging van het feitelijke Rapport van Bevindingen vraagt de ZRK in meerdere ronden documenten op. Ook bij die uitvraag gelden er deadlines.

Meestal lukt het de ambtelijke organisatie om binnen een termijn van 15 werkdagen schriftelijk te reageren op het Rapport van Bevindingen. Om die toetsing uit te voeren moeten vaak meerdere afdelingen van de provincie een bijdrage leveren aan de feitencheck. Bij een omvangrijk en breed rapport kan dat het nodige werk opleveren. De ambtelijke medewerkers die voor dit onderzoek zijn geïnterviewd, vonden de thans geldende termijn krap. Op een verzoek van ambtelijke medewerkers om over de schriftelijke feitencheck ook een persoonlijk gesprek te voeren met de onderzoekers werd niet gereageerd.³⁰ Een verzoek om rekening te houden met een aanstaand reces werd wel door de ZRK gehonoreerd.

Ook het aanleveren van een bestuurlijke reactie op het bestuurlijke rapport is volgens onze gesprekspartners in alle vier onderzochte gevallen binnen de termijn gelukt. Eén van de Gedeputeerden bleek wat kritisch te zijn met betrekking tot de reactietermijn: “De rekenkamer neemt zelf lang de tijd en dan is het toch gek dat je daar als College maar vijftien dagen voor krijgt”.

In het gesprek met de Zuidelijke Rekenkamer wordt bevestigd dat in de periode 2023-2025 de reactietermijnen meestal worden gehaald. Dat komt de doorlooptijd van het onderzoek ten goede.

Behandeling in PS:

Norm

In het herziene onderzoeksprotocol stelt de Zuidelijke Rekenkamer dat bij de presentatie van een rekenkamerrapport de procedures van de betreffende provincie worden gevolgd. We hebben geconstateerd dat beide provincies inderdaad een andere procedure van behandeling kennen. Volgens het eigen onderzoeksprotocol betreft de inbreng van de rekenkamer: het beantwoorden van (technische) vragen; het geven van een toelichting; en het bijwonen van bijeenkomsten van Provinciale Staten waarin haar rapport wordt besproken. De formulering in het onderzoeksprotocol is summier.

In het Evaluatierapport 2023 treffen we een wat meer uitgesproken ambitie aan. De informatievoorziening van de ZRK dient aan te sluiten bij de behoefte van de Statenleden.³¹ We leiden hier als norm uit af dat de presentatie van een rekenkamerrapport - waar mogelijk - dient te voldoen aan de wensen en behoefte van de Statenleden.

Bevindingen³²

Bij alle onderzoeken die voor dit rapport zijn geanalyseerd (zie: hoofdstuk 5 over de naleving van de strategische speerpunten) is de constatering dat de Staten eerst schriftelijk worden geïnformeerd over de inhoud van de startnotitie. Later volgt de gelijktijdige publicatie van: 1. het bestuurlijke rapport met de conclusies en

²⁹ Over de reactietermijn is zowel gesproken met de ambtelijke coördinatoren (Limburg Drinkwatervoorziening, Limburg Wonen, Noord-Brabant Energie, Noord-Brabant Wonen) als met de betrokken Gedeputeerden.

³⁰ De ZRK herkent dit niet.

³¹ Evaluatierapport 2023, p.9.

³² De wijze waarop de ZRK haar rapporten presenteert hebben we besproken met de leden van de Adviescommissie, met de leden van de Controlecommissie en met de leden van de commissie Sturen en Verantwoorden. Daarbij stond de vraag centraal of deze presentatie tegemoet komt aan de behoeften.

aanbevelingen; 2. het rapport van bevindingen met de feitelijke onderbouwing van de conclusies en een toelichting op het normenkader; 3. een kort persbericht en 4. een hand-out (een infographic die een overzicht geeft van de inhoud van het bestuurlijke rapport).

Daarnaast geeft een bestuurslid van de rekenkamer vaak samen met een onderzoeker een mondelinge toelichting op het rapport. Uit gesprekken met Statenleden komt naar voren dat zij hebben waargenomen dat gedurende de jaren 2023-2025 de ZRK meer aandacht is gaan besteden aan de persoonlijke toelichting van de rekenkamerrapporten in de informatiesessie of de themabijeenkomst. Dit wordt gewaardeerd. Toch vindt een enkel Statenlid de presentatie wat formeel en technisch, en wordt het betreurd dat een goed gesprek over het rapport wat minder makkelijk van de grond komt.

Een ander punt van zorg is de timing van de publicatie van het rapport. In het ene geval is die timing goed³³ en in het andere geval minder goed. De agendering van het rapport wordt door de rekenkamer met de griffie afgestemd.

In het gesprek met de Zuidelijke Rekenkamer wordt gesteld dat de rekenkamer haar rapport het liefst in drie stappen presenteert: 1. een informatiesessie waarin er na de presentatie van de resultaten gelegenheid is voor technische vragen; 2. de behandeling in een themabijeenkomst respectievelijk een informatiesessie waarin de Statenleden ook inhoudelijk over het rapport van gedachten wisselen; en 3. de bespreking van de aanbevelingen waarbij ook de Gedeputeerde aansluit. Deze werkwijze is ook afgestemd met de griffie. De Brabantse Statenleden gaven aan dat zij de informele bijeenkomsten positief waardeerden. Er is dan meer ruimte voor vragen en vooral voor doorvragen dan in een themabijeenkomst.

We hebben twee Statenvergaderingen bekeken, waarin rekenkamerrapporten werden behandeld.³⁴ Er was waar te nemen dat de Statenleden in beide provincies soms wat minder over de aanbevelingen van het rekenkamerrapport zelf debatteerden, en de behandeling van het rekenkamerrapport gebruikten om het beleidsterrein breed te spreken, waarna het Statenvoorstel zonder amendementen werd overgenomen.

Bij de behandeling van een ZRK-rapport in de vakcommissie en de plenaire Statenvergadering ligt er een Statenvoorstel (opgesteld door de griffie) met een ontwerpbesluit waarin de aanbevelingen 1 op 1 worden overgenomen. Uit het jaarverslag van de Zuidelijke Rekenkamer blijkt dat dit advies in veel gevallen ook wordt gevolgd en dat de meeste aanbevelingen worden overgenomen.³⁵

Evaluatie afgesloten onderzoek:

Norm

In het onderzoeksprotocol wordt vermeld dat de rekenkamer na de presentatie van het rapport de gang van zaken tijdens de uitvoering van het onderzoek evalueert en daaraan ook lessen verbindt.

Bevindingen

Uit gegevens die we hebben opgevraagd bij de rekenkamer blijkt dat deze interne evaluatie inderdaad plaatsvindt. In de gesprekken met de ambtelijke contactpersonen is bovendien gebleken dat de ZRK in deze evaluatiestap ook het gesprek aangaat met de ambtelijke contactpersonen. In dat gesprek zal ongetwijfeld ook worden stilgestaan bij de wederzijdse ervaringen bij het aanleveren van de opgevraagde documenten.

GS documenteert wat met door PS overgenomen aanbevelingen is gedaan:

Norm

Sinds de inwerkingtreding van de Wet versterking decentrale rekenkamers op 1-1-2023 zijn Gedeputeerde Staten krachtens artikel 186a Provinciewet verplicht om jaarlijks aan PS te laten weten wat er met de aanbevelingen van de rekenkamer aan de GS-organisatie is gedaan.

³³ Een voorbeeld daarvan troffen wij aan op 5 september 2025, in de commissie Leefomgeving waar het rekenkamerrapport over de woningbouw in Limburg werd besproken. Later dat jaar kwam de herziening van de omgevingsvisie aan de orde waarin woningbouw een belangrijke plaats innam.

³⁴ Zie hiervoor bijlage p. 43.

³⁵ Zuidelijke Rekenkamer, Jaarverslag 2024, tabel 2, p.15

Bevindingen

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant hebben in twee statenmededelingen een overzicht gegeven van de opvolging die zij hebben gegeven aan de overgenomen aanbevelingen van de ZRK.³⁶ In deze provincie is de wettelijke bepaling conform nageleefd.

In de provincie Limburg houdt GS per Statencommissie een lijst bij van de vastgestelde aanbevelingen. In deze lijsten rapporteert GS over de voortgang bij de uitvoering van de vastgestelde aanbevelingen. De commissie beslist zelf of de aanbevelingen kunnen worden beschouwd als afgedaan.

Monitoring doorwerking:

Norm

In het vastgestelde Werkprogramma 2024 lezen we het volgende: “meer aandacht voor opvolging aanbevelingen eerder ZRK-onderzoek. Dit betreft een blijvend aandachtspunt, om te zorgen voor een goede doorwerking van de ZRK-onderzoeken. De ZRK onderzoekt een beperkt aantal onderwerpen per jaar, waarvan de betekenis en mogelijke doorwerking vaak meerjarig is. Het is van belang hier goed zicht op te houden. Door middel van vervolgonderzoek en monitoring in brede zin kan aandacht worden besteed aan dit speerpunt.”

Bevindingen

In het jaarverslag van de Zuidelijke Rekenkamer over 2024 documenteert de rekenkamer of de aanbevelingen door PS en GS werden overgenomen.³⁷ Ook wordt er in deze rapportage stilgestaan bij de mate waarin kaderstelling en controle door PS met het uitgevoerde onderzoek worden ondersteund. Het feit dat de beide Colleges van GS nu ook rapporten over de doorwerking van aangenomen aanbevelingen opstellen, draagt bij aan een beter zicht op de doorwerking.

In beide provincies werkt de griffie met een lijst, waarop Statenleden kunnen terugvinden wat er met de overgenomen aanbevelingen wordt gedaan. In Noord-Brabant komen de aanbevelingen die gericht zijn aan PS op de LOT³⁸ Griffie. Aanbevelingen die bij een Gedeputeerde passen, komen op diens LOT. Als de aanbeveling is afgedaan, wordt de aanbeveling van de LOT gehaald. De griffie in Noord-Brabant heeft een intern overzicht van alle overgenomen aanbevelingen. Het voornemen is om ook deze lijst te delen met de Staten.

In Limburg worden de overgenomen aanbevelingen bijgehouden in een lijst in iBabs. Daar worden lijsten bijgehouden per commissie, zoals bijvoorbeeld de Aanbevelingen Statencommissie Leefomgeving (LEO). De Statencommissie waar de aanbeveling bij past beslist wanneer een aanbeveling is afgedaan.

Wat niet wordt bijgehouden zijn de daadwerkelijke gevolgen van het overnemen van de aanbevelingen. Hiervoor zijn de terugblikonderzoeken bedoeld.

3.4 Conclusie

In het onderstaande overzicht wordt samengevat in hoeverre de rekenkamer, de ambtelijke organisatie, Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten navolging hebben gegeven aan de in 2024 in het onderzoeksprotocol neergelegde verwachtingen. Een eerst zorgpunt is de informatie-uitvraag van de rekenkamer richting ambtelijke organisatie. Uit onze gesprekken blijkt dat over dit onderdeel van de gegevensverzameling verschillende opvattingen bestaan. Positief is dat bij elk afgesloten onderzoek er een interne evaluatie plaatsvindt waarbij ook de ervaringen van de ambtelijke organisatie worden meegenomen. Dat biedt een basis om de knelpunten en de verschillende beelden te bespreken en daarvoor een oplossing te ontwikkelen.

Een tweede aandachtspunt is dat enerzijds vanuit alle Statenfracties nu een inbreng wordt geleverd bij de totstandkoming van het jaarlijkse onderzoeksprogramma, maar dat het onderlinge gesprek over die onderzoeksagenda nog weinig diepgang vertoont, althans in de waarneming van sommige betrokkenen. Komt dat door de drukke agenda en de tijdsdruk? Of komt dat doordat de mogelijke vraagstelling van de te onderzoeken beleidsterreinen (nog) niet is uitgewerkt? Misschien kan een pilot daarover uitsluitel geven.

³⁶ GS Noord-Brabant, 26 november 2024; GS Noord-Brabant, 25 november 2025.

³⁷ Zuidelijke Rekenkamer, Jaarverslag 2024, tabel 2, p.15

³⁸ Lijst openstaande toezeggingen.

Tabel: Naleving onderzoeksprotocol

Stap in onderzoeksproces	Norm	Score ³⁹
Advisering over onderzoeksprogramma	Alle Statenfracties geven advies over concept onderzoeksprogramma. Hieruit blijkt grote(re) betrokkenheid.	Observatie laat zien dat alle fracties in een of twee rondes kort commentaar geven op voorgestelde onderwerpen en ook met eigen suggesties komen. Het onderlinge debat is nog beperkt. +/-
Ambtelijk commentaar op startnotitie	Ambtelijk commentaar op startnotitie wordt serieus in overweging genomen.	Uit interviews met contactpersonen uit beide ambtelijke organisaties komt naar voren dat zij de indruk hebben dat hun commentaar maar heel beperkt wordt meegenomen. Deze indruk is naar het oordeel van de ZRK onjuist. -
Toegang tot provinciale documenten	De ambtelijke organisatie stelt haar digitale archieven open voor de onderzoekers van de ZRK en reageert tijdig op informatie verzoeken.	Uit interviews met ambtelijke contactpersonen komt naar voren dat de medewerkers van de rekenkamer ruime toegang hebben gekregen tot de digitale systemen. Op afzonderlijke verzoeken wordt door de ambtelijke organisatie soms met vertraging gereageerd. De rekenkamer plaatst een vraagteken bij de grotere toegankelijkheid en spreekt zelf van een heel beperkte verruiming. -
Gebruik digitale archieven	De onderzoekers van de rekenkamer maken - waar mogelijk - gebruik van documenten die te vinden zijn in de digitale archieven.	Uit de interviews met contactpersonen van de ambtelijke organisatie komt naar voren dat de rekenkamer veel informatie opvraagt en dat vaak niet duidelijk is welk document moet worden aangeleverd. Er worden ook documenten

³⁹ De scores worden samengevat met een +, +/- en -. Dit staat respectievelijk voor voldoende, deels voldoende en onvoldoende.

		opgevraagd die digitaal toegankelijk zijn. -
Ambtelijk wederhoor	De ambtelijke organisatie reageert binnen 15 werkdagen op het ter verificatie voorgelegde rapport van bevindingen.	De ambtelijke contactpersonen geven aan dat zij met de nodige inspanning aan deze norm voldoen. Maar de rekenkamer kan – volgens hen - meer rekening houden met een aanstaand reces en officiële feestdagen. +
Bestuurlijk wederhoor	De Gedeputeerde Staten slagen er in om binnen 15 werkdagen een bestuurlijke reactie te geven op het bestuurlijke rapport.	Aan deze norm wordt in de onderzochte gevallen voldaan. +
Behandeling rapport in Staten	De presentatie sluit aan bij behoefte van de Statenleden.	De Statenleden waarderen de schriftelijke presentatie en stellen prijs op de mondelinge presentatie die in de afgelopen periode uitgebreider is aangepakt. +
Interne evaluatie afgesloten onderzoek	Afgesloten onderzoek wordt intern geëvalueerd.	Positief is ook dat bij deze interne evaluatie de ervaring van de ambtelijke organisatie wordt meegenomen. +
186a Provinciewet	GS laten sinds 1-1-2023 zien wat zij met in het verleden aangenomen aanbevelingen hebben gedaan.	Noord-Brabant kiest voor jaarlijkse nota. Limburg verwerkt informatie in overzichten (lijsten) van vastgestelde aanbevelingen (per vakcommissie). +
Monitoren doorwerking	Rekenkamer houdt overzicht bij van doorwerking aanbevelingen.	De rekenkamer houdt overzicht bij in haar jaarverslag. +

4 | Nieuwe adviesstructuur

Op 24 mei 2024 hebben beide Provinciale Staten de adviesstructuur rond de Zuidelijke Rekenkamer gewijzigd. Deze wijziging werd nodig geacht omdat de communicatie tussen de Provinciale Staten en de Rekenkamer – zoals het Evaluatieonderzoek 2023 had laten zien – niet goed functioneerde.⁴⁰

De eerste ingreep is dat de advisering over het jaarlijkse werkprogramma van de Zuidelijke Rekenkamer werd verplaatst naar een Statencommissie in elk van de beide provinciehuizen. In Noord-Brabant werd die adviestaak neergelegd bij de Commissie Sturen en Verantwoorden. In Limburg werd die adviestaak neergelegd bij de Controlecommissie. Deze structuurwijziging had tot doel de communicatie te verbeteren en te zorgen dat alle Statenfracties invloed kunnen uitoefenen op het jaarlijkse werkprogramma en dat er op het moment van bespreking mocht worden gerekend op een hoge opkomst van Statenleden. Deze ingreep is het voorgaande hoofdstuk besproken.

De tweede ingreep was om één Adviescommissie in te stellen. De Adviescommissie bestaat uit twee Statenleden per provincie alsmede één plaatsvervangend lid per provincie. Zij treden op als klankbord voor het bestuur van de Zuidelijke Rekenkamer. Aan deze Adviescommissie is ook de taak toegewezen om te adviseren aan Provinciale Staten over de begroting en jaarstukken van de rekenkamer. Daarnaast is er de taak om te voorzien in de tussentijdse evaluatie; en de taak om - mocht er een vacature ontstaan binnen het bestuur van de Zuidelijke Rekenkamer - op te treden als selectiecommissie die de voordracht voor de nieuwe bestuurder aan Provinciale Staten doet.

Na de herziening van de Gemeenschappelijke Regeling in mei 2024 konden de leden van de Adviescommissie in de zomer van 2024 worden benoemd. Een bijzondere omstandigheid was dat er begin 2025 een vacature zou ontstaan in het bestuur van de Rekenkamer. Dit betekent dat deze Adviescommissie meteen in het najaar van 2024 aan de slag gaat als selectiecommissie voor de wervingsprocedure die in deze vacature moet voorzien. Ook in het jaar 2025 waren er bijkomende taken: zo moet de voorliggende tussentijdse evaluatie worden opgestart en is er een tweede wervingsprocedure voor een bestuurslid van de Zuidelijke Rekenkamer dat begin 2026 vertrekt.

In het voorgaande hoofdstuk over de naleving van het onderzoeksprotocol is al aandacht besteed aan de vraag of de toewijzing van de bespreking van het concept werkprogramma aan de beide Statencommissies een verbetering heeft opgeleverd. In dit hoofdstuk staan we alleen stil bij de vier taken van de Adviescommissie. We onderzoeken of de Adviescommissie deze vier taken tot tevredenheid heeft vervuld.⁴¹

4.1 Optreden als selectiecommissie

In juli 2024 heeft de Adviescommissie een begin gemaakt met de werving en selectie van een nieuwe bestuurder van de ZRK. Op 5 februari 2025 hebben PS Limburg deze nieuwe bestuurder benoemd.⁴² De ervaring met deze eerste selectieprocedure heeft geleid tot een kleine aanpassing van de procedure. Het ZRK-bestuur heeft een wat meer actieve, adviserende rol gekregen. De vernieuwde procedure is in het najaar van 2025 gehanteerd bij de invulling van de vacature voor de nieuwe voorzitter. Na de voordracht door de Adviescommissie is ook de nieuwe bestuursvoorzitter inmiddels door Provinciale Staten benoemd. Ook voor het najaar van 2026 staat er weer een selectieprocedure op de agenda. Dit betekent niet alleen werk voor de Adviescommissie maar markeert ook een volledig veranderde samenstelling van het bestuur van de Rekenkamer.

⁴⁰ Zie voor de overwegingen Statenvoorstel 26/24 A, 24 mei 2024, Provinciale Staten Noord-Brabant.

⁴¹ Om die tevredenheid te peilen hebben we gesproken met functionarissen van de Rekenkamer en met de leden van de Adviescommissie zelf.

⁴² Limburg, Statenvoorstel Controlecommissie inzake bestuurslid ZRK, P 24-007

De eerste keer dat de Adviescommissie een bestuurder selecteerde en voorstelde aan beide Staten is geëvalueerd. Hieruit kwam naar voren dat de zittende bestuursleden een nog bescheiden rol hadden gespeeld. Dit is bijgesteld in de tweede procedure.

Na gesprekken met zowel de bestuursleden van de ZRK als met de leden van de Adviescommissie zelf, kan worden vastgesteld dat deze taak tot tevredenheid is vervuld.

4.2 Optreden als (tussentijdse) evaluatiecommissie

In de jaren 2023-2025 gaat veel aandacht uit naar het implementeren van de aanbevelingen van het Evaluatieonderzoek 2023: de Gemeenschappelijke Regeling wordt aangepast; het onderzoeksprotocol wordt herzien; en ook de strategische speerpunten werden gewijzigd, hoewel in dit laatste geval de doorwerking van het Evaluatierapport 2023 niet aanwijsbaar is.

De Adviescommissie kreeg de taak om in het midden van de lopende zes jaar periode een midterm evaluatie te organiseren. Dit betekent dat de Zuidelijke Rekenkamer elke drie jaar voorwerp is van een extern evaluatieonderzoek. We hebben deze evaluatie-frequentie vergeleken met de regelingen in drie andere provinciale rekenkamers en constateren dat de evaluatiefrequentie bij de Zuidelijke Rekenkamer aan de hoge kant ligt.⁴³ Ook in gesprekken met een voormalig griffier en enkele leden van het zittende bestuur van de rekenkamer kwam naar voren dat het elke drie jaar extern evalueren wellicht wat te veel van het goede is. In één van de gesprekken met de bestuurders van de rekenkamer werd gewezen op het uitvoerige jaarverslag van de ZRK. Na bestudering van de jaarverslagen van 2023 en 2024 blijkt dat dit jaarverslag veel feitelijke informatie bevat over het handelen van de rekenkamer in het betreffende jaar. Als de Staten tijdens de periode van zes jaar willen beoordelen of de Zuidelijke Rekenkamer wel op koers ligt, kan het raadplegen van dit jaarverslag een goede eerste stap zijn.

4.3 Optreden als adviseur over begroting en jaarstukken

De Limburgse leden van de Adviescommissie zijn tevens lid van de Limburgse Controlecommissie. In het gesprek met deze Statenleden kwam niet naar voren dat advisering over begroting en jaarrekening een lastige taak is. In het gesprek met de beide Noord-Brabantse Statenleden kwam wel naar voren dat het wellicht logischer zou zijn om de advisering over de begroting en de jaarrekening neer te leggen bij de Statencommissie Sturen en Verantwoorden. Hierbij moet worden aangetekend dat de Noord-Brabantse leden van de Adviescommissie geen lid zijn van de commissie Sturen en Verantwoorden.

4.4 Optreden als klankbord

De leden van de Adviescommissie kijken met belangstelling naar hoe in de beide Statencommissies over het onderzoeksprogramma wordt gediscussieerd. Een aandachtspunt is dat in de toekomst fractieleden die niet in de beide commissies vertegenwoordigd zijn, meer gelegenheid krijgen om suggesties in te brengen.

Ook kijken de leden van de Adviescommissie met belangstelling naar de wijze waarop de rekenkamer haar rapporten presenteert. Er wordt aansluiting gezocht bij de in de eigen provincies geldende procedure. Die verschillen per provincie. Voor beide provincies benadrukken de leden van de Adviescommissie het belang van een persoonlijke presentatie, gelegenheid om technische vragen te stellen en de gelegenheid voor onderling debat over de conclusies en aanbevelingen van de rekenkamer. In het kalenderjaar 2026 verwachten de leden van de Adviescommissie meer tijd en aandacht te kunnen besteden aan het zijn van klankbord voor de Zuidelijke Rekenkamer.

⁴³ In de Noordelijke Rekenkamer wordt om de zes jaar een externe evaluatie uitgevoerd (Provinciaal Blad, nr. 446, 16 januari 2023, artikel 20). In de Gemeenschappelijke Regeling van de Randstedelijke Rekenkamer is bepaald dat de externe evaluatie plaatsvindt om de zes jaar (artikel 23, lid 3, GR RR, 27-9-2023). In de Gemeenschappelijke Regeling van de Rekenkamer Oost-Nederland is bepaald dat eens in de zes jaar er een externe evaluatie wordt uitgevoerd (artikel 24, lid b, GR Rekenkamer Oost Nederland, 27-7-2023).

5 | Strategische speerpunten

5.1 Naleving strategische koers

Voor de reflectie op de strategische koers is het van belang om te weten wat de huidige strategische speerpunten van de Zuidelijke Rekenkamer zijn en in hoeverre aan deze strategische speerpunten een feitelijk gevolg wordt gegeven. Op 1 januari 2023 begon de Zuidelijke Rekenkamer aan een nieuwe periode van zes jaar (2023-2028). Voor deze nieuwe periode stelt het bestuur van de ZRK in het werkprogramma 2023 vijf strategische speerpunten vast.⁴⁴

Het eerste speerpunt luidt doorwerking. Meer aandacht besteden aan de opvolging van aanbevelingen die zijn gedaan in eerder onderzoek van de ZRK. Een middel daartoe is het doen van vervolgonderzoek. Een ander middel is om goed te monitoren welke besluiten het provinciebestuur neemt op het beleidsveld waarover de aanbevelingen gingen. Dit is een onderwerp dat onder meer aandacht krijgt in het jaarverslag. Dit speerpunt wordt ook benadrukt in de externe Evaluatieonderzoek 2023.

Het tweede speerpunt wordt omschreven als bevorderen van een weerbare democratie. De rekenkamer wil zuurstof geven aan een gezond spel van checks and balances. Een belangrijke vraag is of de betrokken bestuursorganen (PS, GS) goed worden toegerust om hun taken te vervullen. De rekenkamer wil in het bijzonder aandacht besteden aan het duale spel tussen PS en GS: is er sprake van een organisatie waarin tegenspraak en tegenwicht op een effectieve manier zijn georganiseerd?

Het derde speerpunt gaat over de actualiteit van de rekenkamerrapporten. In de meer dan twintig jaar van haar bestaan heeft de rekenkamer de nodige kennis opgebouwd over (trends in) het provinciale beleid. Soms biedt dit kennisbestand een goede basis om gericht advies uit te brengen over een kwestie die op dat moment in de Staten wordt besproken. Zo'n op eerder onderzoek gebaseerd advies wordt een rekenkamerbrief genoemd. Tijdens de onderzoeksperiode 2023-2025 publiceert de Zuidelijke Rekenkamer enkele rekenkamerbrieven voor de Provinciale Staten van Limburg. De meest recente brief ging over het beheer van enkele provinciale investeringsfondsen.⁴⁵ Daarnaast wil de rekenkamer ruimte houden om in te spelen op actuele kennisvragen van Statenleden. Ook in de externe Evaluatierapport 2023 wordt het belang van actuele onderzoeksonderwerpen benadrukt.

Het vierde strategische speerpunt wordt omschreven als 'leren in netwerken'. Het rekenkameronderzoek moet laten zien hoe de provincie voor het bereiken van haar doelen afhankelijk is van organisaties buiten het provinciehuis. De rekenkamer wijst er op dat het provinciale middenbestuur voor het bereiken van haar beleidsdoelen in sterke mate afhankelijk is van andere overheden en maatschappelijke organisaties. De provincie beschikt ook over diverse instrumenten om sturing te geven aan de organisaties waarvan de provincie afhankelijk is. Meer specifiek wil de rekenkamer beschrijven of de provincie haar regierol goed invult en op een bewuste manier gebruik maakt van de instrumenten die haar hierbij ten dienste staan.

Het vijfde speerpunt is bij te dragen aan een feitelijk inzicht in de voor burgers belangrijke maatschappelijke vraagstukken. Daarbij zou eventueel gebruik kunnen worden gemaakt van kennis, informatie en ervaringen van de burgers zelf.

Om te beoordelen of de Zuidelijke Rekenkamer in de periode 2023-2025 haar onderzoek op conforme wijze uitvoert, is aan de hand van vier recente onderzoeken – twee per provincie - de vraag gesteld in hoeverre aan deze vijf normen tegemoet wordt gekomen. Het gaat hier om het onderzoek naar ondermijning, de energietransitie, de woningbouwopgave en de drinkwatervoorziening.

Ondermijning

In december **2025** publiceert de Zuidelijke Rekenkamer een rapport over de maatregelen die de provincie Noord-Brabant heeft getroffen om ondermijning door georganiseerde criminele organisaties tegen te gaan.⁴⁶ In dit rapport wordt onder meer stilgestaan bij de Bibob-toetsing van aanvragers van vergunningen en subsidies en van partijen die zich inschrijven om uit te besteden taken voor de provincie uit te voeren. Er wordt ingegaan op

⁴⁴ Zuidelijke Rekenkamer, Werkprogramma 2023, November 2022.

⁴⁵ Zuidelijke Rekenkamer, brief over Sturing in Samenwerking, 17 november 2025.

⁴⁶ Zuidelijke Rekenkamer, Ondermijning provincie Noord-Brabant, Bestuurlijk rapport, december 2025.

het provinciale beleid om de vitaliteit van de vakantieparken te verhogen om zo de kwetsbaarheid van deze parken voor activiteiten van georganiseerde criminele organisaties te verminderen. Veel aandacht is er voor de samenwerking met andere overheden vooral op het vlak van informatie-uitwisseling (RIEC) en voor vergroting van de bewustwording van risico's. Als dit rapport wordt getoetst aan de vijf geformuleerde normen ontstaat het onderstaande beeld.

Op diverse manieren laat dit rapport zien hoe de provincie op dit beleidsterrein afhankelijk is van de samenwerking met andere overheden. Enerzijds worden de activiteiten van OM en politie in kaart gebracht. Ook wordt aandacht besteed aan de tegen ondermijning gerichte activiteiten van gemeenten en de belastingdienst. Er wordt stilgestaan bij de regierol die door de Noord-Brabantse CdK wordt gespeeld.

Dat burgers op diverse manieren hinder kunnen ondervinden van ondermijnende activiteiten door criminele organisaties wordt op verschillende manieren duidelijk gemaakt. Zo wordt getoond dat de provincie Noord-Brabant binnen Nederland het grootste aantal dumping van drugsafval kent, wat een aantasting van de natuur betekent. Ook komt de onveiligheid van de minder rendabele vakantieparken aan de orde. Op veel van deze parken vindt permanente bewoning plaats. De veiligheid in deze parken is niet gegarandeerd. Ondanks deze aandacht voor door burgers ervaren dreiging, komen ervaringen van burgers zelf niet aan bod.

De Zuidelijke Rekenkamer heeft als onderdeel van haar onderzoek onderzocht of de aanbevelingen die in 2022 werden geformuleerd door een externe onderzoeker over het veiligheidsbeleid van de provincie zijn overgenomen en uitgevoerd. PS en GS worden door middel van het rekenkamerrapport geïnformeerd dat een belangrijk deel van de indertijd omarmde aanbevelingen onvolledig is uitgevoerd. Met deze informatie ondersteunt de ZRK de controlerende rol van PS.

De actualiteit blijkt onder meer uit het feit dat dit onderzoek is uitgevoerd op verzoek van de Staten van Noord-Brabant. Het onderzoek bevat recente gegevens. Bovendien laat het onderzoek zien dat zowel in Den Haag als in de samenwerking met Vlaanderen er hoge prioriteit wordt gegeven aan de bestrijding van drugscriminaliteit in de driehoek West-Brabant, Antwerpen en Rotterdam.

Het onderwerp ondermijning was nog niet eerder voorwerp van onderzoek door de ZRK. Er deed zich geen mogelijkheid voor terugblikonderzoek. Wel werd gedocumenteerd in hoeverre de aanbevelingen uit een eerdere, externe evaluatie inmiddels waren opgevolgd.

Energietransitie

In november **2023** publiceert de Zuidelijke Rekenkamer een rapport over de voortgang van de energietransitie in de provincie Noord-Brabant.⁴⁷ Het gaat hier om een terugblikonderzoek. De centrale vraag is of de door PS en GS overgenomen aanbevelingen uit het rekenkamerrapport Energie in transitie (2018) tot uitvoering zijn gekomen.⁴⁸

In het rapport wordt ingegaan op de activiteiten van de vier RES-sen⁴⁹ in de provincie Noord-Brabant. In drie van deze vier regionale energieregio's blijft de prestatie achter op de doelstelling. Zo wordt duidelijk dat de provincie voor het bereiken van haar eigen doelen afhankelijk is van de intergemeentelijke regio's.

In dit rapport is duidelijk sprake van een terugblikonderzoek waarmee de Zuidelijke Rekenkamer een empirisch onderbouwd inzicht verschaft in de doorwerking van de eind 2018 geformuleerde aanbevelingen die door PS en GS werden overgenomen.

Het burgerbelang komt in dit rapport niet ter sprake. Dat burgers hinder kunnen ervaren van windparken en zonneweides (landschapspijn) komt niet aan de orde. Dat sprake kan zijn van overbelasting van het netwerk (met stroomuitval als gevolg) komt in dit onderzoek ook niet aan de orde.

De rekenkamer staat stil bij de voortgangsinformatie die PS van GS ontvangt. De volledigheid en continuïteit van deze voortgangsinformatie worden beoordeeld. Het rapport zelf bevat een verwijzing naar een continue monitor, waar de Statenleden relevante informatie kunnen vinden. Zo wordt de controlerende taak van de Statenleden ondersteund. Het rapport bevat een kritische analyse van de haalbaarheid van het recent geformuleerde beleid. De ambities van het provinciebestuur zijn erg hoog. Deze kritische analyse ondersteunt de kaderstelling van zowel PS als GS.

⁴⁷ Zuidelijke Rekenkamer, Voortgang Energietransitie provincie Noord-Brabant, bestuurlijk rapport en rapport van bevindingen, november 2023.

⁴⁸ Gezamenlijke provinciale rekenkamers, Energie in transitie, december 2018.

⁴⁹ RES staat voor Regionale Energietransitie Strategie. Het zijn verplichte regionale samenwerkingsverbanden van gemeenten, provincies en waterschappen die zich moeten inspannen om meer duurzame energie op te laten wekken.

Woningbouwopgave

Juni 2025 publiceert de Zuidelijke Rekenkamer een rapport over de woningbouwopgave in de provincie Limburg.⁵⁰ In dit rapport wordt ingegaan op de afhankelijkheid van de provincie van andere organisaties. Enerzijds wordt verwezen naar de Regio-deals van gemeenten met het rijk. Anderzijds wordt ingegaan op de afspraken die gemeenten maken met de in hun werkgebied actieve woningcorporaties en particuliere ontwikkelaars. De rekenkamer gaat in op het gebruik dat de provincie maakt van haar planologische instrumentarium (onder meer: instructieregels, omgevingsvisie, programma in het kader van de Omgevingswet) en een beperkte inzet van subsidies. De provincie voert geen actief grondbeleid. De rekenkamer constateert dat de provincie meer regie kan voeren.

De rekenkamer gaat in op de bruikbaarheid van de jaarlijkse monitor die de Statenleden moet informeren over de voortgang van de woningbouw. De rekenkamer stelt dat deze monitor deels verouderde gegevens bevat en minder goed aansluit bij de geformuleerde beleidsdoelen.

Het rapport is zeker actueel. In het najaar van 2025 staat in de provincie Limburg namelijk de nieuwe omgevingsvisie op de agenda waarin de nodige aandacht wordt gegeven aan het provinciale woningbouwbeleid. Eén van de Statenleden was minder tevreden. In het gesprek stelde dit Statenlid dat het rapport 'open deuren opende' en alleen maar informatie gaf die ook elders beschikbaar was.

Het tekort aan woningen raakt het directe belang van de inwoners. Ook de hoogte van de huur van de sociale en particuliere huurwoningen is niet zonder belang voor de inwoners. Er wordt aandacht besteed aan specifieke doelgroepen zoals de buitenlandse studenten in Maastricht, arbeidsmigranten en aan de verdunning van huishoudens. In dat opzicht beschrijft dit rapport zaken die de inwoners direct raken.

Het rapport gaat in op de tegenvallende doelbereiking van de voorgenomen nieuwbouwambities. Omdat er niet eerder een rekenkamerrapport over de woningbouwopgave is gepubliceerd, vervalt de mogelijkheid om een terugblik te geven op de navolging van eerdere aanbevelingen.

Drinkwatervoorziening

In het najaar van 2024 publiceert de Zuidelijke Rekenkamer haar rapport over de drinkwatervoorziening in de provincie Limburg.⁵¹

In dit onderzoek wordt onder meer de afhankelijkheid van de Waterleiding Maatschappij Limburg beschreven. Het valt op dat de provincie geen expliciet drinkwaterbeleid heeft geformuleerd, hoewel de provincie aandeelhouder is van de WML en als bestuursorgaan bevoegd is om de vergunningen voor onttrekkingen aan het grondwater te verlenen (dan wel te weigeren). De drinkwatervoorziening is in 2024 voor het provinciebestuur geen actueel noch een urgent probleem. Hierin heeft het rekenrapport verandering gebracht. Dreigende toekomstige tekorten zowel kwantitatief als kwalitatief worden met dit rapport overtuigend op de provinciale agenda geplaatst.

Het onderzoek naar de rol van de provincie in het drinkwaternetwerk, heeft PS meer inzicht gegeven in het belang van dit onderwerp. Hoewel de provincie aanvankelijk meent dat de eigen rol beperkt is, toont dit rapport aan, dat de rol van de provincie van groot belang is voor een zorgvuldig beheer van de grondwaterhoeveelheid en de grondwaterkwaliteit.

De rekenkamer constateert dat PS nauwelijks worden betrokken bij de beleidsvorming (kaderstelling) en geen informatie ontvangen over de kwaliteit en de beschikbaarheid van de drinkwaterreserves (controle). Het burgerbelang zit wat verscholen achter de stijgende tarieven van de WML en wellicht het dreigende watertekort in de nabije toekomst. Omdat het de eerste keer is dat de Zuidelijke Rekenkamer het drinkwaterbeleid heeft onderzocht, is het verrichten van terugblikonderzoek geen optie.

5.2 Conclusie

In het gesprek met de bestuurders van de Zuidelijke Rekenkamer komt naar voren dat provinciaal beleid het burgerbelang wel degelijk rechtstreeks kan raken, maar dat gesprekken en interviews met actieve burgers niet altijd de meest bruikbare en representatieve informatie opleveren. Ook wordt opgemerkt dat

⁵⁰ Zuidelijke Rekenkamer, Woningopgave, bestuurlijk rapport en rapport van bevindingen, juni 2025.

⁵¹ Zuidelijke Rekenkamer, Drinkwater provincie Limburg, oktober 2024.

provinciebestuurders soms de neiging hebben om hun rol terughoudend te omschrijven om zo kritiek te ontlopen. Het is echter aan de Provinciale Staten om GS op zijn regierol aan te spreken.

In het gesprek met Statenleden komt naar voren dat het onderzoek van de rekenkamer weliswaar breed is, maar relevant is en betrouwbare informatie bevat. Sommige goed ingevoerde Statenleden merken op dat zij als woordvoerder namens hun fractie de informatie over het woningbouwbeleid of de energietransitie wel min of meer kenden. Ondertussen horen we van andere Statenleden dat de rapporten informatief zijn en een goed beeld geven van belangrijke beleidsterreinen.

In het gesprek met de Zuidelijke Rekenkamer komt naar voren dat degelijk en betrouwbaar onderzoek op de eerste plaats komt, maar dat het volgen van de actualiteit een steeds grotere rol speelt. In dat verband wijst hij onder meer op de rekenkamerbrieven.

Een algemene conclusie is dat de Zuidelijke Rekenkamer in hoge mate gevolg geeft aan de door haar zelf geformuleerde strategische speerpunten. De mate waarin aan de vijf normen wordt voldaan, hebben we samengevat in onderstaande tabel. Opvallend is nog wel dat drie van de vier onderzoeken breed uitwaaiëren. De uitzondering hierop is het onderzoek naar de energietransitie. Het onderzoek naar de energietransitie is strak afgebakend en richt zich op doelbereiking (zowel in het recente verleden als de kans daarop in de nabije toekomst).

Tabel: Naleving strategische speerpunten

Strategische speerpunten	Norm	Score ⁵²
Leren in netwerken	Rapport laat zien hoe provinciaal middenbestuur afhankelijk is van medewerking door andere overheden en organisaties. Er wordt ingegaan op de regie die de provincie (kan) spelen.	In alle vier rapporten wordt het beleidsnetwerk in kaart gebracht en wordt stilgestaan bij de (regie)rol die de provincie speelt en eventueel ook nog beter kan spelen (potentie) +
Burgerbelang	In rapport wordt aandacht besteed aan feitelijke gevolgen van provinciaal beleid voor burgers	In twee van de vier rapporten (energietransitie en drinkwatervoorziening) wordt nauwelijks aandacht besteed aan de directe gevolgen van het beleid voor de inwoners van de provincie. Ook zijn de bewoners niet bevraagd. +/-
Weerbare democratie	Er is aandacht voor de kwaliteit van de informatie die PS over de uitvoering en effecten van het beleid verkrijgt.	In alle vier rapporten wordt de nodige aandacht besteed aan de informatieverstopping van GS aan PS. In de onderzoeken worden voorstellen gedaan deze informatievoorziening in de toekomst te verbeteren. +

⁵² De scores worden samengevat met een +, +/- en -. Dit staat respectievelijk voor voldoende, deels voldoende en onvoldoende.

Strategische speerpunten	Norm	Score ⁵²
Doorwerking	Wordt er terugblikonderzoek verricht?	<p>Eén van de vier rapporten is een terugblikonderzoek. In het rapport over ondermijning wordt gedocumenteerd hoe uitvoering werd gegeven aan aanbevelingen uit een externe evaluatie. In beide andere rapporten was een terugblik niet aan de orde (niet van toepassing).</p> <p style="text-align: center;">+</p>
Actualiteit	Bij keuze onderwerp wordt aangesloten bij actuele discussies in provinciebestuur	<p>Het onderzoek naar ondermijning is verricht op verzoek van de Staten. Het onderzoek naar de woningbouwopgave in Limburg komt net op tijd om te worden meegenomen bij de vaststekking van de nieuwe omgevingsvisie. Het onderzoek over de energietransitie geeft een kritische doorlichting van de recent verhoogde ambities van het provinciebestuur. Het onderzoek naar de drinkwatervoorziening heeft een verwaarloosd onderwerp actueel gemaakt (het was agenderend en is hierin geslaagd).</p> <p style="text-align: center;">+</p>

Bijlage 1: Geïnterviewden

Van de ambtenaren worden alleen de functies weergegeven. De namen van de overige respondenten zijn ook via openbare bronnen te achterhalen.

Zuidelijke Rekenkamer

Bestuur:

- **Marc Vermeulen, voorzitter bestuur**
- **Albert Meijer, bestuurslid**
- **Nellie Verbugt, bestuurslid**

Bureau:

- **Ard Schilder, directeur-secretaris**

Provincie Limburg

Gedeputeerden:

- **Marc van Caldenberg**
- **Michael Theuns**

Statenleden:

- **Cynthia Smeets, lid Adviescommissie en lid Controlegcommissie**
- **Eric Sol, lid Adviescommissie en lid Controlegcommissie**
- **Duncan Zeedzen, plaatsvervangend lid Adviescommissie en lid Controlegcommissie**
- **Marcel Hanegraaf, lid Controlegcommissie**
- **Bennie van Est, burgercommissielid Controlegcommissie**

Ambtenaren:

- **Adjunct manager energie**
- **Beleidsmedewerker o.a. grondwater en drinkwatervoorziening**
- **Coördinerend regisseur wonen**

Griffie:

- **Alexander Pregled, Griffier**

Provincie Noord-Brabant

Gedeputeerden:

- **Bas Maes**
- **Saskia Boelema**

Statenleden:

- **Ellen Putman, lid Adviescommissie**

- **Fiona Bijl, voorzitter Adviescommissie**
- **Commissie Sturen en Verantwoorden**

Ambtenaren:

- **Twee coördinatoren ZRK-onderzoek**
- **Teamleider Energie**
- **Project manager, projectleider team grondwater**
- **Senior adviseur bevolking, bouwen en wonen**
- **Teamleider Volkshuisvesting**

Griffie:

- **Kirsten ten Cate, voormalig griffier**

De meeste interviews zijn online via teams afgenomen. De uitzondering daarop zijn de gesprekken met de leden van de Controlecommissie en van de Adviescommissie in Limburg, en het gesprek met de commissie Sturen en Verantwoorden in Noord-Brabant. Het onderzoek is begeleid door twee griffiemedewerkers, één per provincie.

Bijlage 2: Geraadpleegde documenten

- Gemeenschappelijke Regeling Noordelijke Rekenkamer.
- Gemeenschappelijke Regeling Randstedelijke Rekenkamer
- Gemeenschappelijke Regeling Rekenkamer Oost-Nederland
- Gemeenschappelijke Regeling Zuidelijke Rekenkamer, 24 mei 2024
- Gezamenlijke provinciale rekenkamers, Energie in transitie, december 2018
- Limburg: Aanbevelingen Statencommissie Leefomgeving (LEO) 23-05-2025 (versie 15-05-2025)
- Limburg: GS-stukken voor agendapunt 9.2, van de Commissie Leefomgeving, op 5 september 2025
- Limburg: Statenvoorstel Controlecommissie inzake bestuurslid ZRK
- Memo 20-11-2025, Aanpak griffies inzake voortgang monitoring ZRK-aanbevelingen aan PS Zuidelijke Rekenkamer, brief over Sturing in Samenwerking, 17 november 2025
- Memo ZRK: Controlecommissie PS Limburg en Commissie Sturen & Verantwoorden PS Noord-Brabant, 30 september 2025
- Memo: Aanpak griffies inzake voortgang monitoring ZRK-aanbevelingen aan PS, 20 november 2025
- Noord-Brabant: Stand van zaken moties en toezeggingen per 5 november 2025 Overzicht van 15 mei 2020 tot 5 november 2025
- Provinciaal Blad, nr. 446, 16 januari 2023
- Provinciewet
- Ronald van der Mark en Juliette van Gilse, Evaluatie Zuidelijke Rekenkamer 2016-2022, Berenschot, Utrecht, 2023
- Statenmededeling Noord-Brabant: overzicht opvolging aanbevelingen Zuidelijke Rekenkamer aan GS, 26 november 2024
- Statenmededeling Noord-Brabant: Overzicht opvolging aanbevelingen Zuidelijke Rekenkamer aan GS 2025, 25 november 2025
- Zuidelijke Rekenkamer, Drinkwater provincie Limburg, oktober 2024
- Zuidelijke Rekenkamer, Jaarverslag 2024
- Zuidelijke Rekenkamer, Jaarverslag 2023
- Zuidelijke Rekenkamer, Ondernijning provincie Noord-Brabant, Bestuurlijk rapport, december 2025
- Zuidelijke Rekenkamer, Onderzoeksprotocol, september 2024
- Zuidelijke Rekenkamer, Voortgang Energietransitie provincie Noord-Brabant, november 2023
- Zuidelijke Rekenkamer, Werkprogramma 2023
- Zuidelijke Rekenkamer, Woningopgave, bestuurlijk rapport en rapport van bevindingen, juni 2025

Bijlage 3: Bestudeerde vergaderingen

De vergaderingen zijn via streaming achteraf bekeken.

- Limburg: Controlecommissie op 24 oktober 2023
- Noord-Brabant, Statenvergadering op 2 februari 2024
- Limburg, Commissie Leefomgeving op 5 september 2025
- Limburg: Controlecommissie op 24 oktober 2025
- Noord-Brabant: Commissie Sturen en Verantwoorden op 24 oktober 2025

Bijlage 4: Gebruikte afkortingen

Aforting	
BR	Bestuurlijk Rapport
CdK	Commissaris van de Koning
Cie	Commissie
GR 2024	Gemeenschappelijke Regeling ZRK vastgesteld 24 mei 2024
GR	Gemeenschappelijke Regeling ZRK
GS	Gedeputeerde Staten
PS	Provinciale Staten
RES	Regionale Energie Strategie
RUD	Regionale Uitvoeringsdienst (Omgevingsdienst)
RvB	Rapport van Bevindingen
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
VvR	Vereniging van Rekenkamers

Uw contactpersonen

Hoofdkantoor Groningen

Schweitzerlaan 4
9728 NP Groningen

Postbus 473
9700 AL Groningen

Kantoor Utrecht

Arthur van Schendelstraat 650
3511 MJ Utrecht

